

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

ŽIVOT

MÁJ
MAJ

2001

Č. 5 (516)
CENA 2,00 ZŁ

VERNÁ
SVOJMU
PÔVODU

REKITÁCIE
V KACVÍNE

KAUZA
VOJTAŠŠÁK...

AKO TO
SKUTOČNE
BOLO (4)

Adres redakcji:31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88**Wydawca:**TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNYSPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04
tel./fax: 634-11-27**Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury
i Dziedzictwa Narodowego****Redaktor naczelny:**
JÁN ŠPERNOGA**Zespół:**
Peter Kollárik, Ján Bryja**Społeczne kolegium doradcze:**
Žofia Bogačíková, Jerzy M. Božyk,
Maria Glodasíková, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík,
Ľudia Mšalová,**Skład:**
Redakcja Život**Łamanie i druk:**
Drukarnia TSP

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;do 15 czerwca na II półrocze roku
bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto:Bank PKO S.A. III/O Kraków
10701193-2017-2221-0100Prenumeratę czasopisma
można zacząć w każdej chwili.**Cena prenumeraty dla kó
i oddziałów Towarzystwa:**1 miesiąc - 2 zł
półrocze - 12 zł
rocznie - 24 złCena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.
Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.Redakcja nie odpowiada za treść
materiałów pozaredakcyjnych, nie
zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

PL ISSN 0514-0188, INDEX 38501

5. apríla t.r. sa v Základnej škole v Kacvíne konal ďalší ročník tradičnej recitačnej súťaže, ktorej sa zúčastnilo 34 žiačok a žiakov zo základných škôl a gymnázií na Spiši a Orave. Súťaž mala vysokú úroveň. Na našom zábere skupina najlepších, odmenených účastníkov podujatia. Podrobnejšie o súťaži píšeme na str. 18-19. Foto: J. Bryja

V ČÍSLE:

Ako to skutočne bolo (4)	4-5
Na dobré a na zlé	6
Výše pol storočia spolu	7
Tragický osud novotargských židov	8-9
Verná svojmu pôvodu	10
Nestorka z Pekelníka	11
Kemping v Zubrici	12-13
Po nábreží konk beží...	14
Partnerstvo pre budúcnosť	15
Kauza Vojtašák, alebo o slovenských goraloch	16
Pamiatke Ludovítu Štúra	17
Recitačná súťaž '2001	18-19
Poviedky na voľnú chvíľu	20-21
Čitatelia - redakcia	22-24
Poľnohospodárstvo	25
Mladým - mladším - najmladším	26-27
Šport a hudba	28
Háčkujeme	29
Naša poradňa	30-31
Psychozábava - humor	32-33
Zaujímavosti	34

NA OBÁLKE: Pestro krojované účastníčky recitačnej súťaže '2001
v Kacvíne. Foto: J. Bryja. Návrh obálky: A. Kozioł

PRED XI. ZJAZDOM SSP

**VOJTECH
CHOVANEC**
z Jurgova

- Musím povedať, že činnosť našej miestnej skupiny sa ešte celkom dobre rozvíja a ide správnym smerom. Za veľmi pozitívny jav považujem najmä nadviazanie spolupráce s Odborom mladých matičiarov (OMM) a ich popradskou skupinou. Práve oni nás tu našli a prejavili záujem o spoluprácu. Navrhli o.i. prázdninový pobyt našich detí v pracovnom tábore v Štiavnickej Bani. Zúčastnilo sa ho osem detí z Jurgova. Všetky si ho veľmi chválili a chcú sa ho zúčastniť aj v tomto roku. Takéto aktivity pomáhajú vtiahať do činnosti miestnej skupiny mládež. Som rád, že členovia OMM majú záujem o ďalšiu spoluprácu a chcú svojim krajanom v zahraničí pomáhať. Chcel by som však, aby sa naša spolupráca rozšírila a zapojili sa do nej aj členovia iných miestnych skupín. Vďaka takýmto aktivitám nám medzi členmi MS nechýbajú mladí krajania. Musím povedať, že medzi krajanskými deťmi je veľký záujem o slovenský jazyk, takže ho navštěvuje veľa žiakov. Škoda len, že nám v obci zrušili pobočku gymnázia, takže naši žiaci musia dochádzať do Biaľky. Naďalej gymnaziisti sa môžu nadľahle učiť slovenčinu v miestnej škole pred začatím výučby v gymnáziu. V obci je veľký záujem o krajanský časopis, ako aj o slovenské bohoslužby, ktoré každú nedelu navštěvuje vyše polovica obce. Naša krajanská klubovňa by si už vyžadovala opravu, lenže na to potrebujeme finančné prostriedky, ktoré, ako všetci dobre vieme, dnes nie je ľahko získať. Dúfam, že pomaly sa predsa len nájdú a budeme môcť uskutočniť opravu klubovne.

Myslím si, že činnosť ÚV treba kladne hodnotiť. Každoročne sa snaží veľa urobiť pre krajanskú komunitu. Možno niektorí krajania vytýkajú, že by sa malo robiť viac, lenže treba si uvedomiť, že ÚV je ochotný pomáhať všetkým MS, avšak očakáva iniciatívu a aktivity aj od členov MS. Ved ÚV nič nezmôže, ak krajania budú ľahostajne pristupovať k problémom.

Aj keď podpora zo strany Slovenskej republiky nesplnila všetky naše očakávania, nemôžeme hovoriť, že Slovensko na nás zabúda. Vidíme, že na ÚV sa konajú stretnutia s rôznymi predstaviteľmi slovenského politického života, ktorí navštěvujú Poľsko, aj veľvyslankyňa SR sa nám snaží pomáhať. Je dobre, že máme zákon o zahraničných

Slovákok, na základe ktorého naši robotníci vlastniaci krajanskú kartu môžu nadľahle pracovať v TANAP-e. Žiaľ, priechod v Podspádoch je určený len pre malý pohraničný styk, čo značne stáže život našim pracovníkom, lebo nemôžu cezeň nič preniesť.

**EMIL
ZUBRICKÝ**
z Podsrnia

- V posledných rokoch sa naša krajanská činnosť príliš nerozvíja. Podobne ako v iných obciach, aj u nás sa dnes len málo mladých zapája do činnosti miestnej skupiny Spolku. Veľkým problémom je tiež to, že v našej obci úplne vymizla slovenčina. Už dlhé roky ju nepočujeme ani v našej škole, ani v kostole v Podvilku, kde chodíme na omše. Uvedomujem si, že je potrebné nielen oživiť miestnu skupinu, ale aj obnoviť vyučovanie slovenčiny a rozvíjať kultúrnú činnosť. Problém je však v tom, že mládež dnes neprejavuje záujem o slovenčinu, je pohodlná a radšej sedí pred televízorom. Vyplýva to nepochybne z toho, že ani rodičia nevenujú tejto otázke dostatočnú pozornosť a prestali svoje deti vychovávať v slovenskom duchu. Súčasným požiadavkám, žiaľ, nevyhovuje ani krajanská klubovňa. Treba to rozhodne zlepšiť.

Kedysi v našej obci pôsobil divadelný súbor, ktorý vystupoval po celej Orave a krajan Jozef Bonk viedol kapelu, ktorá hrávala na mnohých krajanských a iných podujatiach. Bolo by dobre obnoviť ich činnosť. Zdá sa mi však, že ľudia sú dnes akýsi ľahostajní k národným otázkam, a preto ani zapájanie mládeže do spoločenskej činnosti nebude ľahké.

Rozvoju krajanskej činnosti v takých malých MS, ako je naša, by malo viac ako doteraz pomáhať vedenie OV a ÚV SSP, ktoré by sa malo častejšie stretávať s krajanmi na schôdzach, zhovárať sa s členmi MS a pomáhať im riešiť ich problémy. O našu menšinu by mala väčší záujem prejavíť aj Slovenská republika. Spolok by tiež mal organizovať viacej vlastivedných zájazdov na Slovensko, aby krajania mali pocit, že sa pre nich niečo robí.

Hoci nás teší, že o Život je ešte medzi krajanmi veľký záujem, v budúcnosti to môže byť iné. Keď sa totiž naše deti nebudú učiť

slovenčinu a starší krajania od nás odídu, kto ho bude čítať?

**ANDREJ
SARNA**
z Čierne Hory

- Činnosť našej miestnej skupiny v poslednom čase dosť stagnuje, preto ju treba rozhybať. A najmä zapojiť mládež do krajanského hnutia. Žiaľ, v radoch našej MS chýbajú mladí členovia. V súčasnosti treba vynaložiť veľké úsilie a aj nemalé prostriedky na rozhybanie spolkovej činnosti. Určite by tomu pomohli dobre vybavené klubovne, lenže odkiaľ na to vziať peniaze? Naša MS mala klubovňu v požiarnej zbrojnici, ktorú nám však zrušili a miesto nej urobili kuchyňu, takže teraz nemáme miestnosť na krajanskú činnosť. So znepokojením sledujem, ako z našej obce zmizne slovenčina. Väлakedy hodiny slovenčiny v miestnej škole navštěvovalo veľa žiakov, dnes sa ich počet značne znížil, ale naďalej ešte sa slovenský jazyk vyučuje. Aj v kostole sa počas omše spieva len jedna pesnička po slovensky, aj keď do polovice omše sa malo spievať po poľsky a od polovice po slovensky. Mohli sme si vybojovať aj slovenské omše, ale sme to zanedbali. V susednom Jurgove sa odbavujú slovenské omše, takže mnohí naši krajania chodia radšej tam.

Pokiaľ by som sa mal vyjadriť k činnosti ÚV, musím povedať, že ide dobrým smerom. Je dobre, že sa konajú krajanské kultúrne podujatia, ako napr. prehliadka dychoviek či dni slovenskej kultúry. Treba však podobné podujatia robiť vo všetkých MS, nielen tam, kde je krajanská základňa najsilnejšia. Ved' vďaka tomu, že sa bude v obci niečo konať, môžeme pritiahať mládež do činnosti MS. Taktiež si myslím, že by sa mali častejšie konať krajanské schôdzky za účasti predsedníctva Spolku a členov ÚV.

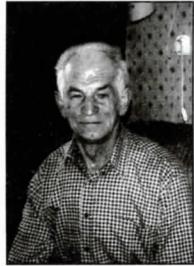
Bolo by dobre rozvinúť väčšiu spoluprácu so Slovenskom. Podľa mňa by SR mala prejavovať väčší záujem o našu menšinu a viacej nám pomáhať. Preukaz zahraničného Slováka pomaly stráca svoj význam. Je to potrebný doklad pre krajanov pracujúcich v TANAP-e, lenže tých je čoraz menej. Dobrým riešením by bolo zavedenie pre krajanov dvojitého

POKRAČOVANIE NA STR. 4

PRED XI. ZJAZDOM SSP

DOKONČENIE ZO STR. 3

občianstva. Myslím si, že by sme mali mať svojich zástupcov aj v rôznych organizáciách pôsobiacich v našom regióne. Ved' napr. už niekoľko rokov pôsobí Euroregión Tatry, ktorý našu existenciu vôbec neberie na vedomie.

ALOJZ OTREMBIAK
z Pekelníka

- So smútkom musím konštatovať, že slovenčina v našej obci zanikla. Oddávna ju ne-počujeme ani v škole, ani v kostole. Keďže väčšina mladých ľudí už prakticky neovláda slovenský jazyk, preto sa ani neangažujú v miestnej skupine a zabúdajú na svoj slovenský pôvod.

V minulosti to bolo iné. Mali sme viacej predplatiteľov Života, aj ľudia boli akýsi aktívnejší. V klubovni sa každú sobotu a nedele organizovalo nejaké kultúrne podujatia, boli tance, spevy a zábavy. Mali sme dobrú kapelu, v ktorej hrali: Stanislav Zápotocný (husle), Jozef Krupa (husle), Jozef Ščerba (husle) a Ignác Novák (basa). Mnohí dodnes spomínajú na prvý zájazd detí z Oravy na Slovensko, ktoré počas letných prázdnin strávili nezabudnuteľný mesiac počas letných prázdnin v Bojniciach. Dnes je to už len dávna spomienka. Kedysi sme mali v obci aj divadelný krúžok, ktorý viedla krajanka Lídia Mšalová, bolo viac aktívnych ľudí ochotných angažovať sa v práci s budúcim pokolením. Situácia sa však zmenila. Slovenčina sa v našej škole už oddávna nevyučuje, na čo malo vplyv rovnako zanedbanie národnnej výchovy v rodinách, ako aj národnostné premiešanie obyvateľstva.

Všetci tiež vieme, ako ľahko je dnes oživiť krajanské klubovne a pritiahať do nich mládež. Dnes má každý doma televízor a iné vybavenie, kym mnohé klubovne sú nedoinvestované a teda aj málo atraktívne. Dnešnú neľahkú situáciu by sice mohli zmeniť noví členovia výboru MS SSP, ale či sa im to podarí závisí nielen od ich aktivity, ale aj od finančných prostriedkov a pomoci zo strany vedenia ÚV Spolku. Chápem súce, že v tomto smere nemôžeme od neho veľa očakávať, lebo miestnych skupín a ich potrieb je veľa, ale keď chceme opäťovne rozhýbať krajanskú činnosť na Orave, treba sa zamyslieť nad tým, ako jej pomôcť.

Zaznamenali: **PETER KOLLÁRIK**
JÁN BRYJA

AKO TO SKUTOČNE BOLO (4)

DOKONČENIE Z Č. 4/2001

Digresia k Novej Belej

Banditský nájazd na Novú Belú 15. apríla 1946, ktorému padli za obeť štريا Slováci, otcovia rodín, je nám dostačne známy. Nová Belá je zo spišských obcí najviac vysunutá na západ a je teda najbližšie okresného sídla Nowého Targu. Za svoju slovenskosť boli Belšania vždy najviac postihovaní. Po uplynutí 20 rokov od tragédie z apríla 1946 možno označiť za vyvrcholenie protislovenskej aktivity zo strany cirkevnej udalosti, ku ktorým došlo v r. 1966. V Novej Belej sa od pokolení spievalo v kostole po slovensky, čisto po slovensky, nie nárečím. Po pripojení spišských a oravských obcí k Poľsku začali poľskí farári systematicky vytláčať slovenských kňazov i slovenčinu z kostolov. Bola to politika reprezentovaná napríklad kňazom Ferdynandom Machayom, rodákom z Oravy, stúpencom bezohľadnej polonizácie tejto zeme. Jednako však, čo sa týka spevu v kostole, zachoval sa istý kompromis, ktorý bol záväzný - hoci nie všade - ešte aj v r. 1966; jednu nedelu sa spievalo po slovensky, druhú po poľsky a v čase veľkých sviatkov - do pozdvihovala po slovensky a po pozdvihovala po poľsky, alebo naopak. V Novej Belej sa však spievalo výlučne po slovensky. Pôsobil tu po dlhé roky kňaz Móš, za ktorého bol v obci pokoj. Po ňom prišli kňazi poľskej národnosti - lebo Móš bol Slovákom, miestnym rodákom - ale aj s tými sa Novobeľania akosi dohovorili, ako napríklad s farárom Galasom, ktorý tu pôsobil do roku 1963: spievali po slovensky, ale dve piesne sa naučili po poľsky a spievali ich napríklad, keď prišiel biskup. Na jeseň 1963 prišiel do obce nový farár menom Zbigniew Baćzkiewicz, ktorého farníci prijali s úctou a s nádejou, že všetko ostane po starom. Ale on už v jednej zo svojich prvých kázni oznámil, že „prišiel k Poliakom“ a že teraz sa tu bude spievať po poľsky. A keď obyvatelia vyslali k nemu delegáciu, aby bránili svoje práva, tak sa nazlostil a vykrikoval, že keby aj mury kostolné popukali, on neustúpi. Došlo to tak daleko, že sa v kostole spievalo súčasne po slovensky i po poľsky... Napokon

prišiel z Krakova arcibiskup Karol Wojtyła a rozhodol, že odteraz budú všetky omše len tiché, bez spievania. Takto bolo niekoľko mesiacov, ale ľudia to natrvalo vydržať nevedeli, lebo čo je to za omša bez spevu? A keď začali spievať odrazu jedni aj druhí, tak sa to znova vypostrilo. Skončilo sa to tým, že arcibiskup vyhlásil nad Novou Belou interdikt, kostol zavreli, veriaci ostali bez služieb božích, bez náboženských obradov, krstov, posledných pomazaní, sobášov...

Od týchto neblahých udalostí uplynulo ďalších, teraz už 34 rokov a Slováci v Novej Belej sa dočkali ďalšieho aktu: odstránenia slovenských nápisov zo svojho kostola. Udialo sa to v poslednom roku 20. storočia. No tento znepokojujúci jav ničenia slovenských nápisov a iných historických pamiatok v sakrálnych objektoch a na cintorínoch prebieha už celé desaťročia. Najvhodnejšia príležitosť je pri renovačných prácach. Tak sa stalo aj teraz v Novej Belej pod rúškom vymaľovania interiéru kostola.

Takto sme sa dostali z Novej Belej opäť aj k iným obciam, v ktorých žije slovenská menšina v Poľsku.

Od začiatku 90. rokov v šiestich spišských a jednej oravskej farnosti sa slúžia raz v týždni sväté omše po slovensky. Odbavujú ich poľskí kňazi, ktorí sú schopní - pravda, nie na spisovnej úrovni - prečítať jedine liturgické texty. Krakovská cirkevná hierarchia aj toto považuje za božie dopustenie a nezamýšľa udeľovať povolenia ďalším farnostiam, aby sa v kostoloch používal slovenský jazyk. Napríklad katolíci z oravskej farnosti Podvŕdok pred šiestimi rokmi poslali žiadosť o takéto povolenie. Ale do dnešného dňa sa nedočkali odpovede. Poľskí duchovní aj dnes negujú fakt existencie Slovákov v Poľsku.

Z postupu poľských kňazov v južnom pohraničí Poľska - aj v súčasnosti - jasne vidieť, že na prvom mieste uplatňujú poľské národnostné prvky a až potom náboženské. To je prevedenie, ku ktorému dospleli naši krajania v Poľsku na základe dlhodobých skúseností.

Aké je teda v súčasnosti položenie slovenskej menšiny v Poľsku? Ger. īne

Sv. Cyril a Metod - zachované maľby so slovenskými nápismi v kostole v Novej Belej. Foto: J. Bryja

môžeme konštatovať, že poľský štát náteraz nemá vypracované komplexné právne normy upravujúce status menšiny. Ale to nie je najdôležitejšie. V podstate ide o to, aby doterajšie predpisy reálne fungovali v praxi a teda neboli mŕtvou literou zákona. Rovnako dôležité je, aby sa okolo slovenskej menšiny tvorila dobrá klíma, t.j. uznávalo sa, že existuje, a aby sa vytvárali podmienky dovoľujúce realizovať jej potreby. Žiaľ, v praxi je to inak. Vo Varšave a v Krakove sa stretájú s pochopením. Horšie to pre nich bolo v bývalom sídle vojvodstva Nowom Sączi, celkom fatálne v Zakopanom a na okrsku (gmina) v Bukowine Tatrzanskiej. Tu lokálni nacionalisti vypisujú, že v Poľsku Slovákov nies, že predstavitelia Spolku Slovákov v Poľsku organizujú nelegálne kultúrne podujatia, ktoré sú v rozpore s poľským štátnym záujmom, že pobalamutení gorali zo Spiša a Oravy, ktorí sa nesprávne považujú za Slovákov, sa usilujú odtrhnúť Spiš od Poľska a podobne.

Slovenské školstvo bolo v Poľsku zlikvidované v 60. rokoch. Ak v rokoch 1947-48 bolo slovenské školstvo zorganizované vo všetkých 26 dedinách Spiša a Oravy v 33 školách, tak ešte v šk. roku 1961/62 pôsobilo 21 slovenských škôl, no v šk. roku 1964/65 už len 9 slovenských škôl, a v r. 1975/76 len dve slovenské školy... Od polovice

šesťdesiatych rokov sa slovenskosť v škole scvrkla na slovenský jazyk ako predmet, ktorý sa týždenne vyučuje 2-3 hodiny v niektorých školách. Dnes navštevuje takéto vyučovanie slovenčiny len okolo 500 žiakov...

Predpisy poľského práva o matrike nepovoľujú originálny pravopis mien a priezvisiek príslušníkov národnostných menšíň. Poľsko odmietlo pripustiť označovanie obcí aj pomenovaním v jazyku menšíň.

Niekoľko poznámok na záver. Slováci vo svojej novodobej histórii pre svoje fatálne položenie v dôsledku násilnej maďarizácie v 19. a 20. storočí hľadali oporu vždy vo svojich najbližších slovanských susedoch, Čechoch, Poliakoch a pochopiteľne Rusoch, ktorí si dokázali vybudovať ako jediní mohutný štát. Historická spravodlivosť, ktorá sa vtelila po prvej svetovej vojne do založenia-obnovenia Československa a Poľska, poskytla našim trom národom príležitosť, aby sa usilovali žiť v zhode. Miesto toho sa tak po slovensky urážali a podkladali si nohy. Obraz biedy. Aspoň že počas vojny potom dochádza k vytriedzeniu a návratu k zdravému rozumu: vážne sa začína uvažovať o vytvorení po vojne česko-slovensko-poľskej trojfederácie.

Na Slovensku, kde sú pre to najlepšie podmienky, dochádza k vybudovaniu celej siete na poskytovanie pomoci poľským kuriérom, udržujúcim spojenie medzi Poľskom a jeho exilovou vládou v Londýne. V tejto súvislosti spomína p. Urbankowski, že: *Vo Varšavskom povstaní bojoval proti Nemcom, pravdepodobne v samotnej AK, oddiel slovenských vojakov.* Literárny týždenník uverejnil aj fotografiu skupiny slovenských vojakov s národnou štandardou a dosť zmäteným textom - dohadmi, o koho asi mohlo ísť. Na základe

písomných podkladov, najmä knižičky *Słowacy w Powstaniu Warszawskim* (vydal Spolok Slovákov v Poľsku, 1994), ako aj besied s Adamom Chalupcom, dlhorocným šéfredaktorom krajanského mesačníka Život, uvediem stručne história protinacistického odboja Slovákov, ktorí žili v tých časoch vo Varšave. Hneď po okupácii Poľska vznikla vo Varšave ilegálna organizácia *Slovenský národný komitét v Poľsku*, ktorý začal spolupracovať s Bojujúcim Poľskom (Poľska Walcząca) už v roku 1940, umožňujúc cez Slovensko odchod za hranice celému radu osôb, ktorých hľadal okupant. Komitét viedol Miroslav Iringh so svojím zástupcom Adamom Chalupcom. V dohode s veliteľstvom AK (Armia Krajowa), zorganizoval vojenskú jednotku, ktorá absolvovala bojový a zdravotnícky výcvik a zúčastnila sa mnohých akcií (sabotáže, prevážanie zbraní, rozširovanie ilegálnej tlače...). Oddiel bol začlenený do AK ako Čata 535 Slovákov (Pluton 535 Słowaków), veliteľ podpor. Iringh Miroslav. Čata bola jedinou jednotkou vytvorenou cudzincami, ktorá mala právo vystupovať pod svojimi národnými slovenskými farbami. V rámci čaty bojovali - popri Slovácoch - Česi, Azerbajdžanci, Gruzíni, Arméni, Rusi, Maďari a Poliaci.

Pri vypuknutí povstania niektoré oddiely začali bojať pred stanovenou hodinou „W“. Nemci boli predčasne zalarmovaní, čo malo za následok, že mnohí povstalci sa nemohli dostaviť na im určené miesta. To postihlo aj Slovákov, takže sa museli začleniť a bojať aj v iných oddieloch. Časť sa však dostala k svojmu veliteľovi Mirkovi Iringhovi. Hlavným územím ich bojov boli štvrté Mokotów a Czerniaków, ulice Rozbrat, Solec, Mączna, Fabryczna a iné.

B. Urbankowski končí rutinérsky svoj obsiahly polemický článok, ktorým ma chce zašliapať pod čiernu zem, slovami, že *budúcnosť sa často selektuje z minulosťi... Vyskytli sa aj spory, ako to medzi susedmi býva, ale treba si pamätať, že aj tie najbrutálnejšie z nich boli v pomere k „velkej“ histórii neveľa značiacimi incidentmi...*

Takéto „ospravedlnenie“ banditského prepadu Novej Belej v aprili 1946 je však neprijateľné... Takže kto tu kompromituje noviny, v ktorých publikuje, ponechajme na súdnosť čitateľa.

JUDR. MATEJ ANDRÁŠ

NA DOBRÉ A NA ZLÉ

Máj je azda najkrajším mesiacom roka. Príroda sa už naplno prebudila do života, dni sú dlhé a slnečné, všade je zeleno a veselo. Hovorí sa, že je to mesiac lásky. Je to určite krásne obdobie na uzavretie manželstva. Práve v máji sa pred polstoročím rozhodli spojiť svoju životnú púť krajania Anna a Valent Kluskovci. Vybrali sme sa teda za nimi, aby nám porozprávali o svojom živote.

Detstvo na gazdovstve

Anna Klusková, rod. Milonová, sa narodila 28. októbra 1933 v Čiernej Hore - Záhore v slovenskej roľníckej rodine. Jej rodičia Mária a Andrej Milonovci gazdovali na nevelkom hospodárstve. Anna mala tri sestry - Rozáliu, Máriu a Alžbetu a brata Valenta. Detstvo im ubeholo hlavne na pomáhaní rodičom na hospodárstve, a samozrejme navštěvovaní miestnej školy. Anna sa 4 roky učila po slovensky a potom ešte dva po poľsky. Po skončení základnej školy ostala na gazdovstve. Podobne ako ona, aj Valent Kluska pochádza z roľníckej rodiny. Narodil sa 6. decembra 1927 v Čiernej Hore. Mal troch súrodencov - sestru Annu a bratov Andreja a Jána. Žiaľbohu, obaja bratia zomreli v mladom veku - Andrej ako ročný chlapec a Ján vo veku 27 rokov. Anna sa vydala na Slovensko a v súčasnosti žije vo Velkej Lomnici. Valent pred vojnou navštěvoval poľskú základnú školu, avšak posledný rok už chodil do slovenskej školy. Po jej skončení ostal gazdovať na rodičovskom hospodárstve. Po vojne začal pracovať v

lesoch v Tatranskom národnom parku. S Annou sa poznal od malička, vedľ bývali nedaleko od seba. Osud chcel, že sa do seba zaúbili a v máji 1951 spojili svoje životné cesty.

Manželia Anna a Valent Kluskovci

Pol storočia spolu

Slávnostné "áno" si povedali vo fariskom kostole v Tribši. Svadobná hostina sa v súlade s tradíciou konala v domoch oboch mladomanželov.

- Aj keď sme svadbu nemali príliš bohatú, nič na nej nechýbal, - spomína Anna. - Po svadbe som sa prestáhovala k manželovi, ktorý ostal gazdovať na rodičovskom hospodárstve.

Po svadbe František nadálej pracoval v TANAP-e. V roku 1956 prešiel do Okresného stavebného podniku v Kežmarku, kde ostal až do dôchodku. Keďže do roboty chodil na týždňovky, hlavná zodpovednosť za hospodárstvo a výchovu detí spočívala na Anne. Po celý čas však boli jeden druhému oporu a snažili sa spolu dobre vychádzať.

- Najťažšie nám bolo, keď ochorela dcéra Alžbeta, - hovorí Anna, - a treba bolo s ňou po lekároch chodiť. Dlhý čas strávila v nemocnici. Manžel musel chodiť na týždňovky a ja som toho mala veľa na hlave. Keď prišli ľahšie časy, museli sme jeden druhého podporovať a vzájomne si pomáhať.

Anna a Valent K l u s k o v c i vrvia, že s každým manželstvom je ako s počasím. Raz je pekne a svieti slnko, inokedy je zamračené a prší. Keď si však dvaja ľudia sľubujú pred Bohom a pred ľuďmi vernosť a lásku na celý život, musia vydržať spolu v dobrém aj v zlom.

Rodinné tragédie

Život človeka je ako plameň sviečky vo vetre, nikdy nevedno, kedy zhasne. Neraz sa skončí náhle a nečakane, lenže osud je už taký - raz dáva, druhýkrát berie. Pre rodičov nemôže byť azda nič bolestnejšie, ako smrť diefaľa. Bolesť je ešte väčšia, ak niekto zomrie pre fahkomyselnosť a nerozvážnosť iných ľudí. Anna a Valent Kluskovci by o tom vedeli veľa rozprávať. Aj keď dňovali Bohu, že im dožičil početné potomstvo, museli už pochovať 3 zo svojich 9 detí. Jedna dcéra im zomrela niekoľko týždňov po narodení. Alžbeta, narodená v roku 1958, bola zdravým, veselým dievčatkom. V škole sa učila veľmi dobre a rodičia mali z nej radosť. Raz ju však za našepkávanie učiteľ surovo zbil po hlave. V dôsledku toho Alžbeta fažko ochorela a dlhý čas strávila v nemocnici. Žiaľbohu, v nemoci po 6. rokoch, v roku 1975 podľahla. Syn Valent sa narodil manželom Kluskovcom ako druhý v poradí, v roku 1966. Keď vyrástol, oženil sa a usadil v rodnej obci. Hoci nechodil do stavebnej školy, bol znamenitým murárom. Veľa pracoval aj pri stavbe nového kostola v Čiernej Hore - Záhore. Žiaľ, ani jemu nebolo súdené dožiť sa vysokého veku. Zavraždil ho pod vplyvom alkoholu bratranc v roku 1995. Jeho náhla smrť bola veľkou stratou pre celú rodinu.

Dnes sa už okrem syna Andreja, ktorý je ešte slobodný, všetky ostatné deti osamostatnili a založili si vlastné rodiny. Najstaršia dcéra Anna, nar. v roku 1952, býva v Novom Targu. Mária, narodená v r. 1956, sa vydávala v roku 1975 spolu s

Jubilanti pred 25 rokmi

VYŠE POL STOROČIA SPOLU

Už dlhší čas vyhľadávame manželské páry, ktoré oslavovali jubileum svojej zlatej svadby, čiže 50 rokov spoločného manželského života. Patria k nim aj manželia Mária a Eugen SLABYOVCI z Podvlka, ktorí už pred troma rokmi začali druhé polstoročie manželského spolu-nažívania.

Mária Slabá, rodená Kadlubeková, sa narodila 16. februára 1926 v Oravke, teda nedávno oslavovala 75. výročie svojho narodenia.

- *Mala som, - hovorí, - päť súrodencov, z toho štyroch bratov a jednu sestru. Dnes som však zo všetkých zostala už len ja. Bratia Eugen a Vincent zomreli v detskom veku, Ján podľahol tuberkulóze ako 22-ročný (1946), čoskoro po ňom zomrel aj ďalší brat Vincent a napokon aj sestra Mária. Keď som mala šesť rokov, môj otec Ján, ktorý sa narodil v Amerike a vyrástol v Oravke, kde sa neskôr oženil s mojou mamou Johanou (rod. Kadlubekovou), spolu so svojimi kamarátmi Jánom Stechurom a Františkom Vontorčíkom, odišiel v roku 1932 za prácou do Ameriky. Neskôr pracoval v Chicagu a potom nedaleko New Jersey. Keď ovplyvňoval bol v Poľsku len dva razy, v rokoch 1956 a 1973, vychovávala nás mama. Do ľudovej školy som chodila v*

rokoch 1933 až 1939 a súčasne som pomáhala mame v práci na gazdovstve.

Svojho budúceho manžela Eugena poznala Mária takmer od malička. Stretávali sa prakticky každý deň, keďže polia ich rodičov boli nedaleko seba. Zobrali sa 22. júla 1948 a sobáš mali v kostole sv. Jána Krstiteľa v Oravke. Po svadbe začali bývať u Eugenových rodičov a spoločne sa pustili do práce. Aj keď odvtedy prešlo vyše 50 rokov a manželia Slabyovci nemali vždy život na ružiach ustlaný, rozhodnutie vstúpiť na spoločnú cestu životom nikdy neofušovali.

- *Celý život sme žili v zhode a boli sme spolu šťastní, - vrává Mária. - Vždy sme sa mali radi a vedeli sme sa na všetkom dohodnúť. Tešíme sa, že môj manžel je láskavý a pracovitý človek.*

Dnešný dom, ktorý stojí tesne vedľa turistického strediska Na Danielkach, si postavili v roku 1965. Postupne sa im narodilo deväť detí - sedem chlapcov a dve dievčatá: Eugen, Miečislav, Mária, Jana, Ján, Tadeáš, Jozef, Kazimír a Henrich, ktoré sa už osamostatnili a založili si svoje rodiny. Spolu s rodičmi býva len syn Miečislav, ktorý je invalidom. Má amputovanú pravú ruku, ktorú mu odtrhlo počas pracovného úrazu v Chicagu.

Manžel našej jubilantky Eugen Slabý sa narodil 18. decembra 1922 v roľníckej rodine Jána a Paulíny Slabyovcov Podvlku. Mal štyroch súrodencov - dvoch bratov a dve sestry. Bratia Albín a Henrich, žiaľ, dnes už nežijú, sestra Štefánia (Bišáková) v roku 1945 odišla na Slovensko, kde aj so svojou rodinou žije v Handlovej a sestra Cecília (Stopková) býva v Podvlku.

- *To ľudovej školy, - hovorí Eugen, - som chodil v rokoch 1929 - 36. Po jej ukončení som zostal pracovať pri rodičoch, kde som postupne robil všetko, čo je potrebné na gazdovstve.*

Môj otec Ján dosť skoro ochorel a zomrel. Mal som vtedy 21 rokov a ako

Manželia Mária a Eugen Slabyovci

životel rodiny som nemusel narukovať na front. Ešte dobre, že v období 2. svetovej vojny nám slovenský štát poskytoval prídely múky, cukru a pod., takže sme sa mali dosť dobre. Medzitým však narukoval môj najstarší brat Albín, ktorý slúžil v Žiline (1942) a neskôr bojoval na východnom fronte. Po návrate z vojny sa stal veliteľom slovenskej milície v Podvlku a zúčastnil sa ozbrojenej zrážky pri kostole, kde padol otec Ján Zonzela z Podsrnia. Keďže po skončení vojny boli Orava a Spiš opäť pridelené do Poľska, brat z obavy pred zatknutím odišiel na Slovensko. Usadil sa v Nitre, kde si založil rodinu a žil tam až do smrti.

Život ubehol manželom Slabyovcom na práci na hospodárstve a pri výchove detí. Ako sme už spomínali, otec Mária Ján Kadlubek pracoval dlhé roky v Amerike a mal už tamojšie štátne občianstvo. Preto sa koncom 80. rokov do Chicaga rozhodli odísť na trvalo aj ich deti: Eugen, Mária (Sterculová), Ján, Tadeáš, Jozef, Kazimír a Henrich. Ich ďalšia dcéra Jana Gálová býva aj so svojou rodinou v Krosienku. Starí rodičia sa teraz tešia zo svojich 20 vnukov a 3 pravnukov. Svoje deti a vnukov bývajúcich v Amerike už niekoľkokrát navštívili, veď v rokoch 1981 - 1988 pracoval v Chicagu aj Eugen a štyrikrát, z toho raz na osem rokov, ich bola navštíviť aj Mária.

Manželom Slabyovcom k ich peknému životnému jubileu želáme najmä veľa zdravia, lásky a pokoja.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Annou a žije v Bustryku. Irena (nar. 1960) a František (1966) si založili rodinu a ostali bývať v rodnej obci. Najmladšia dcéra Dana (nar. v 1973) sa vydala do Novej Belej.

Staroba v rodinnom krahu

Manželia Kluskovci sú už dlhší čas na zaslúženom dôchodku. Nakoľko môžu, ešte vždy sa snažia pomáhať defom. Starobu im dnes spríjemňuje 18 vnukov a 6 pravnukov, ktoré často svojich starých rodičov navštievujú. Popri práci sa obaja vždy živo zaujímali o dianie v obci. Obaja sú dlhorocními členmi Miestnej skupiny SSP a čitateľmi Života. Do ďalších rokov im želáme ešte mnoho krásnych, slnečných dní.

Text a foto: JÁN BRYJA

TRAGICKÝ OSUD NOVOTARGSKÝCH ŽIDOV

Mnohí čitatelia Života iste veľa počuli o tragédii obyvateľov židovského pôvodu v rokoch druhej svetovej vojny, o koncentračných a vyhľadzovacích táborech a iných perzekúciách, ktorými sa nacistické Nemecko snažilo vyhubiť židov takmer v celej Európe. Aj ja sa chcem vrátiť k tejto tematike príbehom z Nového Targu, tým viac, že sa v istej miere spája so Spišom, presnejšie s Novou Belou.

Nový Targ, ako na to poukazuje už sám názov, sa spája s trhoviskom a obchodovaním. Mesto bolo skutočne oddávna akýmsi obchodným centrom celého Podhalska. Tadeto prebiehala obchodná cesta z juhu na sever a západ Poľska, ba aj ďalej. Z Uhorska prechádzala táto cesta cez Slovensko, Spišskú Maguru, Spišskú Starú Ves, Czorsztyn, Nový Targ, Krakov, atď. Preto nie div, že aj rakúsko-uhorská monarchia doceňovala jej význam a udržiavala cestu cez Spišskú Maguru a ďalej na sever v dobrom stave. Ešte pred prvou svetovou vojnou dala tu dokonca postaviť dva železné mosty - na Dunajci pri Nedeckom zámku a na riečke Nedečanka v Nedeci. Oba nakoniec koncom augusta 1939 vyhodila do vzduchu poľská armáda, čo aj tak nemalo väčší význam, lebo ani to po vypuknutí vojny nezamezdilo postup nemeckých vojsk.

Vráťme sa však k spomínamej obchodnej ceste. Takmer v každej obci pri tejto ceste sa nachádzali krčmy s vziarňami, kde furmani mohli prenocovať, zajesť si, nakŕniť kone a pod. Majitelia krčiem boli najčastejšie židia, ktorí zároveň v každej obci vlastnili aj obchody. Nový Targ ako obchodné centrum bol najväčším zoskupením obyvateľstva židovského pôvodu v širokom okolí. V medzivojnovom období - podľa vtedajších štatistik - žilo v tomto meste okolo desať tisíc obyvateľov, z ktorých asi tretina mala židovský pôvod. Práve im patrili všetky slobodné povolania v meste, boli lekármi, advokáti, súdcami a pod., nehovoriac o tom, že mali v rukách takmer celý obchod. Všetky väčšie i menšie predajne v meste, ba aj malé prenosné búdky s výrobkami na predaj patrili im. Vlastnili tiež všetky reštaurácie,

Na novotargskom námestí stál len jeden obchod, ktorého majiteľom bol istý Zapiurkowski, katolík. K najbohatším židom v Novom Targu patrili Zinger, Taffet, Krummer a ďalší. Napr. Zinger a Taffet boli majiteľmi veľkoskladov a predajní domácich potrieb. U nich si ľudia mohli kúpiť všetko, čo potrebovali pre domácnosť, rolníci navyše umelé hnojivá, poľnohospodárske náradie, železné obruče, klince a pod. Pritom je zaujímavé, že predávali aj na úver. Žid Goltner bol zasa vlastníkom veľkých jatiek, ale iba s hovädzím mäsom. Chodil po okolitých dedinách a kupoval býky a jalovice, ktoré mu potom ľudia museli priviesť pešo do Nového Targu. Židia obchodovali aj poľnohospodárskymi produktami, ktoré kupovali na jarmoku v Novom Targu a neskôr predávali v Zakopanom, Krakove a inde.

Katolícke obyvateľstvo sa zaoberala najmä poľnohospodárstvom a remeslom, ktoré tu bolo dobre rozvinuté. Najviac bolo kováčov, kolárov, stolárov, obuvníkov, krajčírov, sedlárov, pekárov a remenárov. Jediným výrobným podnikom v meste bola tehelná, v ktorej pracovalo niekoľko desiatok osôb. Všetci obyvateľia židovského a nežidovského pôvodu dobre spolunažívali. Dá sa povedať, že židia boli voči všetkým veľmi zdvorilí, aby pritiahlí zákazníkov. Takéto dobré vzťahy trvali až do roku 1935. Potom, po smrti maršala Józefa Piłsudského, sa situácia, žiaľ, zmenila. Na stenách domov, najmä židovských, sa začali objavovať rôzne protižidovské náписy, čo spôsobilo, že sa im podnikanie už tak nedarilo. Židia však boli veľmi solidárni a navzájom si pomáhali. Bohatší často podporovali chudobnejšie rodiny, aby nejak prežili. Keď v roku 1938 obyvateľstvo Podhalska zorganizovalo zbierku peňazí, za ktoré kúpilo pre poľskú armádu 12 guľometov a štyri pušky, významne sa na tejto zbierke podieľali práve novotargskí židia. Spomínané zbrane boli armáde slávnostne odovzdané 11. novembra 1938.

Kedže obyvateľstvo židovského pôvodu v Novom Targu bolo početné, malo v meste aj svoj kostol a cintorín (kirkut). Hoci židovských cintorínov

bolo v okolí viacej, stalo sa takmer tradíciou, že každý zámožnejší žid musel byť pochovaný práve v Novom Targu. V súvislosti s tým rodina zosnulého musela zaplatiť istú sumu peňazí na potreby židovskej obce v Novom Targu.

Ako vieme, 1. septembra 1939 vypukla druhá svetová vojna, ktorou sa začala krížová cesta židovského národa nielen v Poľsku, ale v celej Európe. V Novom Targu zriadili nacisti geto, v ktorom sústredili židovské obyvateľstvo, neľudsky s ním zaobchádzali a prinutili ho do ťažkých verejných prác. Ostatní obyvatelia sa im podľa svojich možností snažili potajomky pomôcť, napr. dodávkami potravín, oblečenia a pod. Vedľa to boli ich spoluobčania, s ktorými vždy dobre nažívali. Niektorí obyvatelia Nového Targu si dnes spomínajú, že tamojší židia predvídalí budúcu tragédiu, ktorá ich mala postihnúť. Napríkladili na vidiek a vypytovali sa rolníkov, či v poli spievajú prepelice, čo vraj malo znamenať veľké zmeny a neštastie.

Takto nadišiel rok 1943, kedy sa odohrala veľká tragédia novotargských židov. Podľa očítých svedkov nacisti nahnali všetkých židov na športový štadión, kým starcov a detí, čo nevládali rýchlo ísť, postrieľali priamo v bytoch. Ich mŕtvoly potom vyviezli na židovský cintorín a zakopali v spoločnom hrobe. Na štadióne urobili esesáci poslednú selekciu: mladších a silnejších vyviezli do koncentračného tábora v Osienicíme, kým starších a ženy odviedli priamo na židovský cintorín, kde do nich začali strieľať a mŕtvoly hádzali do veľkej, vopred vykopanej jamy. Počas tejto popravy sa zrazu jeden z nich, menom Grazgrin, strhol a začal utekať z cintorína. Aj keď po ňom strieľali, podarilo sa mu dobehnuť do hustého krovia, ktorým došiel k rieke Biely Dunajec. Prebrodil ju a celkom vysilený a polonahý (len v spodkoch) došiel v noci do Novej Belie, ktorá v tom čase už patrila k Slovensku. Uchýlil sa k znáym, ktorí ho nakŕmili, dali mu odev a obuv a dlhší čas ho ukryvali. Aj iní Belania o ňom vedeli a pomáhali mu, hoci za ukrývanie židov aj tu hrozila smrť. Neskôr ho zaviedli do Spišského Štvrtku (obec medzi Popradom a Spišskou Novou Vsou), kde našiel útulok v tamojšom kláštore rádu minoritov. Pracoval tam ako poľnohospodársky robotník na

kláštornom hospodárstve, kde mal na starnosti aj kone. Dobre si počínał, v koňoch sa totiž vyznal, vedľ pred vojnou obchodoval práve s týmito zvieratami.

Hoci predstavený kláštora vedel, že Grazgrin je židovského pôvodu, umožnil mu pobyt v kláštore až do konca vojny, ba ešte dlhšie. Keď teda dozneli posledné dozvuky vojny a zdalo sa, že konečne nastal pokoj, rozhodol sa Grazgrin vrátiť domov, do Nového Targu, kam prišiel na začiatku roka 1946. Vrátil sa do svojho spustnutého domu sám, bez rodiny, ktorú vyvraždili Nemci. Žiaľ, jeho príchod bol predčasný, na Podhalsku ešte nebol pokoj. Po okolí šarapatili bandy, ktoré rabovali a vraždili. Ani jemu, žiaľ, nebolo súdené tešíť sa dlho zo zachráneneho života. Istej februárovej noci vtrhli do jeho

domu neznámi ozbrojení ľudia a všetko čo mal, v tom aj dva kone a ošípanú, zrabovali a jeho nakoniec zastrelili.

V Novom Targu sa po tejto vražde povrávalo, že to urobili partizáni. Nebola to celkom pravda, lebo vraždy sa dopustila Ogňova banda. Ukázalo sa totiž, že sám Ogieň si ju zaznamenal vo svojom denníku, ktorého časť sme uverejnili aj v Živote č. 4/2000 v článku M. Andráša *Ako to skutočne bolo* (Tento denník publikoval W. Machejek v knihe *Ráno prešiel uragán*). Záznam v Ogňovom denníku znie: *10. februára - Grazgrin Dawid. Starosta židovskej obce. Nový Targ. Exekúcia. 1 sviňa. Prizerajúci. Museli niesť sviňu do sánoch. Až sa nechce veriť, že cudzí ho zachraňovali, kým svojí ho nemilosrdne zabili!*

Vrátim sa ešte ku dňu tragédie novotarských židov. Po ich vyvraždení sa nacistická popravná čata pobrala z mesta smerom na Szczawnicu a po ceste v každej obci zabíjala židov. Medziiným väčšia skupina židov pracovala pri oprave cesty Maniowy - Czorsztyn. Nikto z nich sa nezachránil - všetkých zastrelili. O ich pochovanie sa v jednotlivých obciach museli postarať richtári. Do opuštených židovských domov v Novom Targu nastáhovali Nemci vysídlecov z oblasti Veľkopoľska, ktoré, ako je známe, pripojili už skôr k ríši. Hoci od tých udalostí uplynulo už vyše pol storočia, na gehennu židovského obyvateľstva nesmieme zabúdať.

JÁN BRINČKA

KRÁTKO Z ORAVY

V apríli (11. 4.) 70 rokov oslávil krajan Julián Kovalčík z Hornej Zubrince a v máji (13. 5.) sa 90 rokov dožíva Vendelín Joniak z Dolnej Zubrince. Našim jubilantom srdčne blahoželáme.

* * *

Asi 100 občanov Dolnej Zubrince sa podpísalo pod petíciu adresovanú do Gminého úradu v Jablonke a na Generálne riaditeľstvo štátnych ciest, v ktorej žiadajú zmenu trasy budúcej expresnej cesty vedúcej z Krakova na hraničný priechod v Chyžnom tak, aby obchádzala ich obec.

* * *

V Jablonke prebiehajú stavebné práce na dokončenie modernej športovej haly

(na snímke), ktorá bude odovzdaná do užívania v tomto roku.

* * *

V mnohých obciach na Orave sa nachádza veľa vzácnych sakrálnych pamiatok, ako napr. kaplnky, kríže, sošky a božie muky, so zachovanými slovenskými nápismi. Jedna z nich - Ježišovho srdca, stojí v Hornej Zubrici a dala ju postaviť rodina Vojčiakovcov.

* * *

V tomto školskom roku sa v Jablonke učilo slovenský jazyk 50 žiakov, z toho v lýceu 44: v 1. C (12 ž.), 2. B (15 ž.), 3. C (11 ž.), v 4. C (6 ž.); v gymnáziu - 2. E (3 ž.) a v ZŠ č. 1 - 6. tr. (3 ž.).

* * *

14. marca t.r. vypustili zlodeji v Podvuku z nádrže nákladného automobilu TIR, stojaceho na nestráženom par-

kovisku 300 litrov nafty, čím vodičovi spôsobili škodu vo výške 650 zlôtých.

* * *

21. marca, t.j. v prvý jarný deň sa v lýceu v Jablonke konal zábavný program, v rámci ktorého prebehla voľba Miss a Mistera školy. Titul Miss školy získala Kinga Owišiaková (3. A) a Mistrom školy sa stal Jacek Dąbek, študent 1. triedy Technického lýcea v Jablonke.

* * *

V Podsrní bola otvorená nová samoslužná predajňa potravín (na snímke), ktorej majiteľom je Józef Siarka, zaobrajúci sa tiež výrobou parkiet, drevených okladov a predajom farieb.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

VERNÁ SUOJMU PÔVODU

Prišla mi na um jedna rozprávka o vladárovi, ktorý chcel mať vo svojom kráľovstve len samých mladých a zdravých poddaných. Preto rozkázal všetkých starých a chorých ľudí vyviezť hlboko do hory a tam nechať. Jeden syn mal však svojho otca veľmi rád, preto sa vzoprel kráľovmu rozkazu a schoval ho na pôjde svojej chalúpky. Onedlho prišiel strašne neúrodný rok a v celom kráľovstve nebolo čo jest, ba ani zasiať na poli. Vtedy otec poradil synovi, aby pozhadzoval všetku slamu zo strechy chalupy a ešte raz ju vymlátil. A veruže sa nazbieralo dosť obilia na siatie. Čudoval sa kráľ, keď videl, že na poli tohto sedliaka rastie krásne obilie. Hned si ho dal zavolať a pýtal sa ho odkiaľ zobrať zrno na siatie. Volky-nevolky musel sa sedliak priznať, že svojho otca nevyviezel do hory, a že práve on mu poradil, odkiaľ zobrať zrno. Vtedy kráľ pochopil svoju chybu a okamžite svoj príkaz zrušil.

Treba si vážiť skúsenosti a múdrost našich predkov, od ktorých sa môžeme nielen mnoho dozvedieť, ale aj naučiť. Preto vyhľadávame najstarších krajanov, aby nám porozprávali o svojom živote a o našej minulosti. Tentokrát sme sa vydali do Kacvína, kde žije 86-ročná Anna ŠPERNOGOVÁ, ktorá patrí medzi najstarších obyvateľov obce.

Celý život v Kacvíne

Anna Špernogová sa narodila 15. októbra 1915 v Kacvíne, ako najmladšie dieťa v slovenskej rolnickej rodine Márie

A. Špernogová pred polstoročím

a Michala Pivočíkovcov. Jej život je úzko spätý s Kacvínom. Mala to šťastie, že nikdy nemusela z rodnej obce vystúpať, ani za prácou, ani za manželom - oboje našla doma. Detstvo, podobne ako väčšina jej vrstvovníkov, mala ľahké. Rodičia vlastnili väčšie hospodárstvo, na ktorom musela pomáhať aj Anna so súrodencami: sestrou Máriou a bratmi Jánom, Michalom a Vojtechom. Zvlášť ľahké časy nastali počas prvej svetovej vojny, keď otec musel odísť na frontu. O tom však Anna, vtedy ešte nemluvňa, vie len z rozprávania rodičov. Práca na gazdovstve nikdy nebola príliš výnosná, a preto ľudia často odchádzali za zárobkom do sveta. Ich cesty najčastejšie smerovali do Ameriky. Pobrali sa tam aj jej bratia - Ján a Michal. Medzitým Anna ukončila základnú školu a vstúpila do dievockého veku. Jej súrodenci si postupne založili vlastné rodiny a osamostatnili sa. Prišiel teda čas aj na Annu.

Manželstvo a rodina

V roku 1934 sa 19-ročná Anna vydala za Jána Špernogu z Kacvína.

- Po svadbe som sa prestáhovaťa k manželovi, ktorý ostal gazdovať na rodičovskom hospodárstve, - spomína Anna. - Spoločne sme sa pustili do práce na niekoľkohektárovom hospodárstve. Naštastie manžel cez druhú svetovú vojnú nemusel narukovať do armády a bol doma.

Aj keď časy neboli ľahké, manželia Špernogovci zveľaďovali svoje hospodárstvo. Postavili si nový dom a na svet prišli ich dve deti: synovia Anton a Štefan. Ich spoločný život bol poznačený nielen radosťou, ale aj bolesťou. Zvlášť ľahkým úderom bola pre nich smrť 3-ročného synka Antona. Naštastie, Štefan vyrástol v zdraví a stal sa gazdovať na rodičovskom hospodárstve.

Po vojne, keď sa Spiš a Orava dostali opäť k Poľsku, rozvinulo sa takmer vo všetkých spišských obciach silné krajanské hnutie, smerujúce k založeniu slovenského spolku. Zvlášť aktívni v tomto hnutí boli Annini bratia Ján a Vojtech Pivočíkovci a s nimi aj jej manžel Ján Špernoga, ktorý patril k spoluzakladateľom MS SSP v Kacvíne. Nečudo, že za prvého predsedu spišského obvodu Spolku zvolili krajania práve Jána Pivočíka. O niekoľko rokov vykonával túto funkciu aj druhý Annin brat Vojtech.

Kr. Anna Špernogová dnes

V tomto organizačnom hnutí ani Anna nestála stranou. Ako jedna z prvých sa zapísala do novozaloženej Miestnej skupiny SSP v Kacvíne. Bola veľmi aktívna, spolu s manželom chodila na schôdze, diskutovala, a keď miestna skupina Spolku začala rozvíjať kultúrnu činnosť, stala sa členkou jej folklórneho súboru a divadelného krúžku, v ktorom pôsobila niekoľko rokov.

- Pamätam sa, - spomína, - aký úspech sme dosiahli v Novej Belej a Krempachoch, kde sme raz v zime zahráli akúsi slovenskú veselohru, ktorej názov si už nepamätam. Bolo by dobre, keby súbor i krúžok obnovili svoju činnosť.

Ján a Anna Špernogovci ako uvedomeli krajania vstupili slovenské národnostné povedomie aj svojmu synovi Štefanovi. Samozrejme ukončil slovenskú základnú školu, a slovenčina sa mu neskôr veľmi zišla. Ved 28 rokov bol zamestnancom Okresného stavebného podniku v Kežmarku. V roku 1968 sa oženil s krajanou Annou Židekovou z Kacvína. Spolu s ňou slovenské korene pripomínajú aj svojim štyrom synom: Jánovi, Jozefovi, Marekovi a najmladšiemu Andrejovi. Ján je absolventom Vysokej školy lesníckej vo Zvolene a Marek ukončil Elektrotechnické učilište v Nižnej. Andrej je žiakom gymnázia v Nižných Lapšoch. Rodičia chceli, aby aj tam pokračoval vo výučbe slovenskej jazyka, žiaľbohu nenašlo sa dosť záujemcov, aby sa slovenčina v gymnasium mohla učiť.

Bolo lepšie či horšie?

V roku 1983 postihol Annu Špernogovú a jej rodinu ďalší bolestný úder, keď zomrel jej manžel Ján. Keď sa dnes Anna obzrie späť na tie roky, čo prežila, a má ich zhodnotiť, nepovie, že však bol život oveľa ľahší a horší ako dnes.

- Je samozrejmé, že však bol ľahšie žiť, lebo ľudia nepoznali stroje ani

NESTORKA Z PEKELNÍKA

V putovaní za najstaršími Oravcami sme sa opäťovne zastavili v Pekelniku, kde žije 89-ročná Anna PASTOREKOVÁ, ktorá je po Karolíne Cisárovej a Petronele Veselovskej ďalšou nestorkou z tejto obce, ktoréj životné osudy predstavujeme čitateľom Života. Babička si na svoj život zaspomínala v spoločnosti vnuka Jozefa.

Detstvo

Anna Pastoreková, rodená Ďubeková, sa narodila 17. júla 1912 v Pekelniku. Pochádza zo slovenskej rolnickej rodiny Ignáca a Márie (rod. Bukovej) Ďubekovcov. Anna mala piatich súrodencov: sestru - Máriu a štyroch bratov - Jána, Ignáca, Jozefa a Alojza, ktorí, žiaľ, už nežijú.

- Môj otec, - spomína Anna, - bol pred 1. svetovou vojnou dlhé roky richtárom, takže sme sa mali pomerne dobre. Do ľudovej školy som chodila v rokoch 1919 až 1923. Učili sme sa najskôr po slovensky a potom po poľsky. Keďže na rodičovskom gázdovstve bolo stále dosť práce, musela som, aj s ďalšími súrodencami, už od malička pomáhať rodičom.

Najskôr som pásla husi, ovce a kramy, potom som dojila a pomáhala pri sadení a vykopávaní zemiakov, žatve, senokosoch a ďalších polných prácach.

iné výrobky civilizácie, ktoré nám dnes uľahčujú život, - hovorí. - Všetci však boli zvyknutí na takýto život a ani sa takto nestážovali ako dnes. Aj keď bola bieda a ľudia na dedine nemali peňazí, všetko čo potrebovali k životu, si dokázali vypestovať a vyrobiť sami. Každý sial ľan, z ktorého sa potom vyrábalo plátno a šilo oblečenie. Chlieb nikto nekupoval, veď každý mal obilie, ktoré zomrel na múku a z nej potom piekol chlieb na celý týždeň.

Ako tvrdí Anna Šternogová, za tie roky sa značne zmenili vzťahy medzi ľuďmi.

Keď sa Mária neskôr vydala, na rodičovskom gázdovstve zostal hospodáriť jej najmladší brat Jozef. Ignáč odišiel za prácou do Československa - pracoval v Sušiciach a Klatovoch, kde vlani zomrel. Ján žil a pracoval v Pekelniku, sestra Mária sa vydala za Jána Otrembiaka a brat Alojz padol tesne pred skončením 2. svetovej vojny.

- Hoci Alojz zahynul nedaleko Trstenej, - pokračuje, - dodnes sme sa, žiaľ, nedozvedeli, kde je pochovaný. Dlhé roky sme hľadali miesto jeho posledného odpočinku, nachodili sme sa po mnohých úradoch, no dodnes sme sa nič nedozvedeli.

Manželstvo

- S mojím budúcim manželom, - spomína, - Jozefom Pastorekom, ktorý zomrel v roku 1993, sme prežili skoro 60 rokov šťastného a spokojného života. Ak sa dobre pamätám, spoznali sme sa na páračkách a zobrali sme sa 11. novembra 1934. Mala som vtedy 22 a manžel 24-rokov. Sobáš sme mali v kostole sv. Jakuba v Pekelniku a po svadbe sme ostali bývať u manželových rodičov, kde sme sa spoločne pustili do práce na hospodárstve.

Manžel Anny Pastorekovej mal dvoch súrodencov - sestru Máriu (Rýchlikovú) a brata Alojza, ktorí, žiaľ, už nežijú. Manželom Pastorekovcom sa postupne narodili štyri dcéry. Prvá bola Jana, ktorá sa vydala za Jána Juristu zo Suchej Hory a krátko po 2. svetovej vojne sa prestahovala na Slovensko. Dlhé roky bývali v Zlatých Moravciach a odnedávna žijú v Oby-

- Aj keď roboty bolo veľa, ľudia si vždy našli chvíľu, aby sa mohli pozhovárať. Celú zimu sme sa schádzali na priadkach a našiel sa čas aj na muziku a tanec. Dnes už ľudia žijú len pre seba a pre iných nemajú čas. Miesto návštevy u susedov, každý radšej vysedáva doma pred televízorom.

Dnes, napriek pokročilému veku, sa Anna Šternogová ešte vždy dobre drží. Želáme jej ešte mnoho krásnych slnečných dní prežitých v krahu najbližších.

Text a foto: JÁN BRYJA

Kr. Anna Pastoreková

ciach. Svoje rodiny si už založili aj ďalšie dcéry Anny Pastorekovej: Mária (Goňková), Anna (Mašláková) a Štefánia (Kołodziejová), ktoré bývajú v Pekelniku. V roku 1936 si manželia Pastorekovci postavili svoj dom, v ktorom Anna dodnes žije spolu so svojím vnukom Jozefom a vnučkou Máriou. Poznamenajme, že u Pastorekovicov kedysi slúžila Anna, dcéra dnes už 100-ročnej babičky Petronely Veselovskej, ktorú sme spomenuli na začiatku.

Krajanská rodina

Ked v roku 1947 vznikla v Pekelniku miestna skupina Spolku, Anna a Jozef Pastorekovci sa aktívne zapojili do jej činnosti. Obaja sa zúčastňovali na schôdzkach a iných krajanských podujatiach. Jozef bol istý čas členom výboru MS a viacnásobným delegátom na zjazdoch Spolku. Anna si taktiež získala dôveru pekelníckych krajanov, ktorí ju pákrát zvolili za dopisovateľku Života a v r. 1974 aj za delegátku na 5. zjazd nášho Spolku.

- Manžel, - pokračuje Anna, - bol vyučeným stolárom a sám postavil aj náš dom. Niekolko rokov pracoval na Slovensku a v Čechách. Ako stolár chodil po robotách spolu so svojím bratom Alojzom. Popri práci sa aktívne zapájal do krajanskej činnosti. V krajanskom hnutí pôsobil aj môj brat Ján Ďubek, ktorý bol prvým predsedom MS SSP v obci.

Je len samozrejmé, že medzi oblúbené čítanie patril v rodine Pastorekovcov Život, ktorý si predplácajú od začiatku. Dnes starobu Anne spríjemňuje 13 vnukov a 9 pravnukov. Do ďalších rokov jej želáme veľa zdravia, pohody a pekných, príjemných chvíľ.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Majitelia kempingu J. a A. Cupiaľovci...

... a ich chatky

KEMPING V ZUBRICI

Dolina krásna, milá, pohostinná, hoc v nedostupnom temer ústrani; jak velekomol, z bájnych nechaný snád dôb tu... Veniec hôr ju obopína. (P. O. Hviezdoslav)

Takto vrúcne písal o Orave najväčší slovenský básnik P. O. Hviezdoslav. Orava - to sú okrem pohostinných a srdečných ľudí i prírodné krásy a malebné záskutia, hlboké lesy s množstvom hríbov, jahôd a zveriny, tiché doliny s dobre označovanými turistickými chodníčkami, zurčiace potôčiky a čistý vzduch, ako aj množstvo vzácnych historických a kultúrnych pamiatok, ktoré sem každoročne prifahujú tisícky turistov nielen z celého Poľska, ale aj zo zahraničia. Keďže sa začína letná turistická sezóna, zavítali sme do kempingu v Hornej Zubrici, aby sme sa dozvedeli, ako je pripravený na ich príchod.

25 rokov v službách turistiky

Kemping sa nachádza na pozemkoch, ktoré si Jadwiga a Andrej Cupiaľovci prenajali od urbárskeho spolku. Najskôr som teda navštívil predsedu urbára Aloja Biela, ktorý mi povedal: - Na myšlienku utvorenia kempingu, prišli predstavitelia Turistického združenia Podhale v Novom Targu. Prvá dohoda o prenájme pozemku (2,3 ha) bola podpísaná 11. júna 1975 (na 20 rokov) a už onejdeľho sa začali práce na úprave terénu, výstavbe 10 turistických chatiek, zavedení vodovodu a oplotení areálu. Vedením stavebných prác bol poverený vtedajší predseda urbára Eugen Sikora. O tieto atraktívne priestory sa neskôr začala zaujímať aj krakovská firma Elektromontaž, ktorá tu zaviedla elektrické vedenie a na časti pozemku postavili pre svo-

jich zamestnancov 7 turistických chatiek. Kemping bol slávnostne uvedený do prevádzky 1. mája 1976. Ďalších 6 chatiek si vybudovala krakovská firma ZREMB.

V kempingu

Od predsedu urbára moja cesta viedla do kempingu CAMP-CUP, ktorý je situovaný v prekrásnej horskej scenérii na úpätí Babej hory vo výške 850 m.n.m., necelý kilometer za skansenom oravskej drevenej architektúry. Pri recepcii ma už čakali manželia Cupiaľovci, od ktorých som sa o.i. dozvedel, že hlavná turistická sezóna sa začína 1. mája a trvá do konca októbra, že v názve CAMP-CUP je druhé slovo odvodené od ich priezviska (CUP - Cupiaľovci) a kemping je už niekoľko rokov členom Medzinárodnej organizácie turistiky (ANWB a ACSI) so sídlom v Rotterdam v Holandsku, odkiaľ každoročne prichádzajú inšpektorí, ktorí kontrolujú jeho vybavenie. Štandard a

Predseda urbára Alojz Biel

Chatky krakovskej firmy ZREMB

úroveň poskytovaných služieb potom potvrdzujú nálepkou akostí.

- Prvú dohodu o prenájme, - hovorí A. Cupiať, - sme s vedením urbáru a spoločnosťou Podhale podpísali už v roku 1985 a majiteľmi kempingu, v tom 10 turistických chatiek, sme sa stali po dražbe 30. marca 1993. Naše rozhodnutie začať podnikať v oblasti turistiky dodnes nelutujeme. Vtedy sme totiž mali dve malé deti, manželka, ktorá je rodáčka z Hornej Zubrince nepracovala a ja som bol učiteľom telenej výchovy v Športovej škole v Krakove. Máme tu svoj útulne zariadený byt, takže nám nič nechýba. Naše deti - syn Marcin a dcéra Anna medzitým podrástli a teraz študujú na Pedagogickej akadémii v Krakove. Pri prevádzke kempingu nám pomáhajú najmä cez prázdniny.

Chatky, stany, prívesy

V kempingu je pre návštěvníkov prípravených 60 miest v 10 drevených chatkách, ktoré sú začlenené do okolitého prostredia. Vyše 200 turistov si môže postaviť v areáli aj svoj vlastný stan a naprázdno neodídu ani mototuristi s obytnými prívesmi, pre ktoré sú inštalované elektrické prípojky. V areáli kempingu nechýba ani nevyhnutné hygienické vybavenie, vtom sprchy s teplou vodou, umývadlá, čisté toalety a pod, obchodík s potravinami a pamiatkami. Na stálo tu stojí 11 obytných prívesov, ktorých majitelia sú z Krakova, Opola, Olkusza, Myślenic a Wieliczky.

- Tieto prívesy, - hovorí A. Cupiať, - patria našim stálym návštěvníkom, ktorí sa rozhodli, že si ich tu za nevysoký poplatok ponechajú počas

Mototuristika má zelenú

celého roka. Je to pre nich veľmi výhodné, o.i. preto, že na dovolenkú môžu prísť len s osobným automobilom, zapojiť si príves a pobrať sa ďalej, budť zostať na mieste.

Poznamenajme, že mnohí z návštěvníkov majú v kempingu akúsi základňu, z ktorej robia výlety do blízkeho i ďalšieho okolia. Napr. do Krakova, Wieliczky, Wadowic, či Osvienčima je odialto len 100 km, do Suchej Beskidzkej či Nového Targu 40 km, Zakopaného (cez Chocholovskú dolinu) 45 km, Jablonky 13 km a Oravky 16 km. Z výletov či turistických vychádzok sa mnohí z nich vracajú obvykle len večer. Dodajme, že pred niekoľkými rokmi sa v tunajšom kempingu konal medzinárodný Zlet karavanistov, ktorý organizoval vedenie Polského zväzu motorizmu (PZM) v Krakove.

- Prevažnú väčšinu našich návštěvníkov, - pokračuje A. Cupiať, - tvoria turisti z Poľska, hoci zriedkavo sú ani hostia z Talianska, Nemecka, či Francúzska. Vlani sa tu vystriedalo okolo 5000 návštěvníkov a pre zaujímavosť možno uviesť, že sme hostili už aj turistov z Aljašky! Boli to manželia, ktorí sem prišli na bicykloch a strávili niekoľko dní počas svojej cesty po Európe. Ako mi povedali pred odchodom, tunajšia príroda, pamiatky a ľudia ich doslova očarili.

Žiaľ, zatiaľ ešte málo hostí prichádza do tohto čarovného zákutia pod Babou horou zo Slovenska a Maďarska.

Vysoký standard, nízke ceny

Ako som sa mohol presvedčiť, v

Štýlovo zariadená koliba s krbovom

kempingu poskytujú vysoký štandard služieb za pomerne atraktívne ceny. Za osobný automobil s prívesom, či za veľký stan (od 3 osôb vyššie) sa platí len 8 zlôtých denne, za nocľah v chatke - 18 zlôtých (1 osoba) a chutný obed si možno objednať už v cene od 10 zlôtých. O žalúdky návštěvníkov sa stará šikovná kuchárka Jadwiga Cupiałová, ktorá dokáže naraz pripraviť niekoľko desiatok chutných porcií v pomerne krátkom čase. Zásobovanie má na stárosti jej manžel Andrzej so synom Marcinom. Rovnako prijateľné sú tiež ceny pre účastníkov hromadných výletov, školských zájazdov, či škôl v prírode, ktorí majú rôzne zlávky.

V kempingu nechýbajú ani rôzne atrakcie, ktoré návštěvníkom spríjemňujú pobyt.

- Pravidelné organizujeme spoľočenské posedenia pri vatre, - hovorí A. Cupiať, - spojené s opekaním pstruhov a klobások, tanecné večierky, slávnostné bankety a recepcie, ako aj rôzne školenia a konferencie. Náročnejší návštěvník si môže u nás prenajat luxusný apartmán a v kolibe čaká na hostí 60 miest na sedenie. Po večeri si možno prijeme posiedieť pri štýlovom krbe.

Dodajme, že v kempingu sa už niekoľkokrát konali posedenia pre účastníkov Dní slovenskej kultúry v Jablonke, ktoré organizoval nás Spolok. Na záver teda neostáva nič iné, len do tohto prekrásneho prostredia pod Babou horou pozvať aj ďalších návštěvníkov, ktorí sa tu budú iste výborne cítiť. Na Orave je totiž stále čo obdivovať.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Po nábreží koník beží...

Harkabuz, ako mnohí iste vedia, je malá dedinka, jedna z najmenších na Orave. To však neznamená, že v nej nemôže bývať veľký gazda. Býva a volá sa Vladislav Rapáč. Vlastní okolo dvadsať hektárov pôdy, les a má už vyše 70 rokov. Jeho manželka Helena má taktiež sedemdesiatku. Vychovali troch synov a dve dcéry. Žiaľ, najstarší syn im zomrel v mladom veku. Ostatní si založili rodiny a sú už, ako sa hovorí, na svojom. Druhý syn je elektrikár a pracuje v Krakove, kým tretí je v zahraničí. Jedna z dcér býva v Harkabuze a pracuje ako školníčka v miestnej škole, zase druhá, taktiež vydatá, žije v Těšíne.

Na hospodárstve ostal teda gazdovať len náš Vladislav Rapáč s manželkou Helenou. Nebolo by na tom nič zvláštne, vedľ podobných prípadov je u nás a v iných oravských obciach viacej, keby nie... kone. Totiž v celom Harkabuze ostalo už len 5 koní, z toho dva vlastní práve náš Vlado a na hospodárstve všetko s nimi porobí. Má sice doma aj traktor, ale nikdy sa ho nenaučil riadiť, a tak si táto mašina pekne odpočíva v garáži. Ostatne jemu sa páčia kone a nie traktor. Je celý šťastný, keď si zapriahne do voza svoje pekné koníky a ide s nimi do hory po drevo alebo keď ich zapriahne do pluhu a vyoráva brázdu za brázdou, až jedna radosť. Treba totiž vedieť, že naše polia sú často veľmi strmé a traktor by tam neprešiel, nehovoriac už o tom, že keď

To je zábava! - kulig pre malých turistov

trochu poprší, o orbe či sejbe traktorom sa aj na miernejsom svahu nedá ani pomyslieť.

Vlado hovorí, že podľa jeho výpočtov je práca s koňmi v našej horskej oblasti lacnejšia ako s traktorom. Nielen preto, že s koňmi vyjde aj na ten najstrmejší kopec, ale aj preto, že údržba traktora je v súčasnosti veľmi drahá, tým viac, že každých niekoľko týždňov stúpajú ceny pohonného látok, olejov, pneumatík a pod. Na druhej strane sa zemiaky v našich horských podmienkach sadí nadalej tradične, za koňom a pluhom. Vlado si teda všetko porobí, ba aj susedom pomôže zemiaky zaoráť alebo pobrániť a pod.

Niektoľ ľudia z miest žartovne vrvia, že rolník si doma spí a v poli mu samo rastie alebo že celú zimu nemá čo robiť a môže odpočívať. Samozrejme nie je to pravda, veď každý deň ráno a večer

treba oriadiť, nakŕniť a napojiť dobytok, ošípané a iné zvieratá, no a cez deň napr. vyvážať hnoj na polia, najmä tam, kde bude na jar sadiť zemiaky. V zime je na to najvhodnejší čas, lebo sa všade dostane ľahšie.

Treba poznamenať, že Vlado musel od malička fažko pracovať. Už v školskom veku musel ísť slúžiť k bohatším gazdom, kde najprv pásol kravy a neskôr robil iné fažie práce a dostal pod opatru kone. Práve tam sa naučil pracovať s koňmi a vtedy sa zrodila aj jeho láska k týmto zvieratám, ktorým je verný dodnes.

K svojmu gazdovstvu neprišiel ľahko. Mal tetu, ktorá bola bezdetná, a tá si ho vzala za svojho. Slúbila mu, že keď jej bude poslušný a bude dobre pracovať, zapíše mu celý svoj majetok. Tak sa aj stalo. Práce sa nebál, dobre sa staral o hospodárstvo a tetu doopatroloval až do smrti. Tak sa stal majiteľom pekného hospodárstva.

Aj keď je Vlado už starší, rád gazduje. Dnes však jeho radosť kalia obavy, čo sa stane, ak sa dostaneme do Európskej únie. Vraj gazdovať už nebude a začne sa nám žiť lepšie. Lenže keď sa nebude gazdovať, nebude komu predať traktor a iné stroje, ba ani kravy nikto nekúpi, keď budú šialené. - Kone však nikdy nepredám, - hovorí zanovite. - Nejak sa už o ne postarám, v zime budem vozíť turistov na výlety (kuligy) a v lete na prechádzky, do hory, na huby atď, ale ich nepredám... Ja mu verím.

Rapáčove kone neodpočívajú ani v zime - vyvážanie hnoja

FRANTIŠEK HARKABUZ

Život 5/2001

PARTNERSTVO PRE BUDÚCNOSŤ

V Slovenskom inštitúte vo Varšave sa 29. marca t.r. konala prezentácia veľmi zaujímavej knihy bývalého námestníka ministra kultúry a národného dedičstva PR, dnes riaditeľa Národnej knižnice Michała Jagieľlu - *Partnerstvo pre budúcnosť*. Vzhľadom na závažnú i aktuálnu tému sa podujatia zúčastnili až traja veľvyslanci: Slovenskej republiky v PR Magda Vášáryová, Českej republiky v PR Ján Misiarz a Poľskej republiky v Litve Jerzy Bahr, ako aj znalci literatúry, novinári, literárni kritici a prekladatelia, pracovníci slov. veľvyslanectva, niekoľko našich krajanov z Varšavy a ďalší.

Prezentáciu otvorila riaditeľka inštitútu H. Jacošová, po čom sa zhromaždeným prihovorila veľvyslankyňa SR M. Vášáryová, ktorá sa o.i. zmienila o súčasnom Slovensku, jeho rozvoji a politike smerujúcej k Európskej únii a poukázala aj na problematiku národnostných menšín i podporu slovenskej vlády pre našich krajanov. Zároveň vysoko zhodnotila knihu W. Jagieľlu a zdôraznila, že je sice o minulosti, ale výrazne zameraná na budúnosť.

Pripomeňme, že M. Jagieľlo ako námestník ministra kultúry a národného dedičstva PR mal na starosti práve národnostné menšiny v Poľsku. Chápal ich a bol im naklonený. Zúčastnil sa na viacerých našich podujatiach, medzi iným na prehliadkach dychoviek a jubilejnej oslove 450. výročia Jurgova,

Zľava: veľvyslankyňa SR M. Vášáryová, M. Jagieľlo a riaditeľka SI H. Jacošová

kde sa o Slovácoch na Spiši a Orave, ich kultúre, pohostinnosti a hospodárnosti vyjadril s veľkým uznaním, čo mu neskôr naši odporcovia veľmi zazlievali. Je teda znalcom národnostnej problematiky. Nie div, že aj jeho kniha *Partnerstvo pre budúcnosť* je venovaná práve otázkam národnostných menšín, ich historii, kultúre, problémom a postaveniu v poľskej spoločnosti, a v tejto súvislosti sa dotýka taktiež národnostnej politiky PR. Pozoruhodné na tejto knihe je aj to, že každú menšinu uvádzá v kontexte s dejinami i politikou ich materských krajín, čiže v našom prípade Československa a Slovenska. Mal by si ju teda prečítať každý Poliak, aby sa nie len oboznámil s historiou napr. susedných krajín, ale predovšetkým aby lepšie spoznal pochopil menšiny a ich

problémy a zaujal k nim správne stanosisko.

Ako M. Jagieľlo naznačil vo svojom príhovore, ktorý bol úvodom k diskusii, dodnes vlastne niet uspokojivej definície národnosti, ktorá by splňala všetky požiadavky. Podľa neho je človek tým (príslušníkom takej národnosti), za koho sa sám považuje a treba to rešpektovať. Hovoril tiež o svojich skúsenostach zo spolupráce s národnostnými menšinami a ich organizáciami, v tom najmä so Slovákmi, a zdôraznil, že dnes má perspektívú jedine partnerský vzťah k menšinám, čo znamená oveľa viac ako tolerancia. Preto vlastne dal takýto názov svojej knihe.

Diskusia, ináč veľmi živá a podnetná, bola venovaná predovšetkým problematike národnostných menšín, hľavne slovenskej, ale nielen. Hovorilo sa teda o našich problémoch a o súčasnom Slovensku, čomu notabene venoval autor takmer päťtu knihy, ale súčasne aj o potrebe rozvíjania slovensko-poľských vzťahov a spolupráce s ďalšími susednými krajinami, o našich spoločných snahach začleniť sa do Európskej únie, o jednotnej Európe, v ktorej sa hranice stanú vlastne len symbolom a o ďalších otázkach. Všetci sa zhodli v názore, že je už najvyšší čas zabudnúť na minulosť, ktorá nás často rozdeľovala, a upriamit sa na budúnosť, no a v tom, že kniha W. Jagieľlu by sa mala - ako povinné čítanie - dostať do škôl a učiť mládež nielen tolerancii, ale aj partnerskému prístupu k ľuďom inej národnosti.

Text a foto: JÁN ŠPERNOGA

KAUZA VOJTAŠŠÁK, ALEBO O SLOVENSKÝCH GORALOCH

Dnes prinášame zaujímavú polemičku nášho dopisovateľa v Bratislave Dr. Mateja Andráša, ktorý takto reaguje na článok Yeshayahu A. Jelinek „Kauza Vojtaššák“, uverejnený v týždenníku Slovo č. 47/2000. Kedže sa týka Spiša a Oravy, bude iste zaujímať našich čitateľov.

Pán Yeshayahu A. Jelinek vo svojom článku *Kauza Vojtaššák, kritický pohľad na jedno blahorečenie* (Slovo č. 47 z 22. 11. 2000), sa zmieňuje aj o Slovácoch v Poľsku na hornej Orave a severnom Spiši, no dosť zjednodušujúcim a neveľmi presným spôsobom, akoby história začína jeseňou 1939 a akoby sa toto obyvateľstvo skladalo z dvoch etnických častí: „Časť obyvateľstva sa považovala za Slovákov, no jeho väčšinu tvorila etnická skupina Goralov, o národnosti ktorých sa dodnes vedú spory.“

Etnicky je to jednoliaty celok Goralov, ktorí hovoria prechodným poľsko-slovenským nárečím, pričom národné povedomie sa historicky mnohostoročným vývojom vyvinulo podľa štátnych hraníc uhorsko-poľských. Na poľskej (haličskej) strane je to povedomie poľské, na uhorskej (slovenskej) je to povedomie slovenské. Poľský záujem o toto obyvateľstva začína v priebehu 19. storočia, keď poľská inteligencia objavuje Vysoké Tatry a ich okolie. Ten-to záujem vrcholí po prvej svetovej vojne, po obnovení samostatného Poľska a utvorení Česko-Slovenska. Poľská vláda vzniesla požiadavky na rozsiahle územia na Spiši, Orave a Kysuciach, ktoré sa pokúsila vojensky aj obsadiť. Na zásah Dohody sa však museli obnoviť dvetedy platné hranice a spor sa mal riešiť plebiscitom; súčasne aj na území Českého Těšínska (Sliezska), kde sa zasa stretli české záujmy s poľskými. No k plebisciitu bohužiaľ nedošlo. Ministri E. Beneš a W. Grabski sa dohodli, že riešenie sporu prenechajú Veľkej rade parízskej konferencie, ktorá následne poverila Radu veľvyslancov a tá 28. júla 1920 v Spaa rozhodla veľmi „šalamúnsky“ - rozdelila sporné územia, takže z Těšínska došali kus Poliaci a kus Česi, no zato Slováci stratili stratili kus Oravy a kus

Spiša, spolu 26 obcí, no nedostali nič. Poliaci a Slováci neboli spokojní, jedine Česi dostali to, čo chceli. Inak povedané, Česi dostali územie, na ktorom žila poľská väčšina, a Poliaci dostali na Orave a Spiši územie, kde žila slovenská väčšina. No Poliaci sa cítili ukrivdení na Těšínsku i na Orave a Spiši. Preto sa po celé obdobie medzi rokmi 1920 až 1938 neuspokojili a navyše rozvinuli utajovanú irendentu proti Slovensku.

Stručne načrtнем túto poľskú akciu, ktorá je takmer úplne neznáma. Začiatok môžeme hľadať v r. 1927, keď poľské ministerstvo zahraničných vecí (MZV) zaslalo konzulátu v Bratislave list, ktorý sa však doteraz nepodarilo nájsť, no poznáme odpoveď naň od poľského vyslanca v Prahe K. Lasockého, ktorý doslova uvádzá: *- Terajšiu iniciatívu MZV považujem za oneskorenú, nesplniteľnú a okrem toho za škodlivú pre styky medzi Poľskom a Československom. Tak veľvyslanectvu, ako ani konzulovi Staniewiczovi, s ktorým som rokoval o tejto veci pred jeho odchodom z Bratislavu, je existencia väčších poľských zoskupení na Slovensku neznáma. Ak len v oblasti Lubovne existuje niečo väčšie množstvo obyvateľov, ktorí majú aký-taký pocit svojho poľského pôvodu. Pravda, nemôže byť ani reči o desiatkach tisícov ľudí, ba ani o tisícach sa nedá hovoriť... Úspech uvedenej akcie považujem za vylúčený... Naproti tomu by musela vyvolať čo najsilnejší odpor nielen zo strany čs. orgánov, ale taktiež zo strany slovenskej spoločnosti, ktorá, ako som už mal možnosť informovať ministerstvo, nemôže zabudnúť na stratu niekolkých obcí v prospech Poľska, v ktorých žijú Slováci.*

Na tento list dostał vyslanec Lasocki z Varšavy odpoveď, v ktorej ho poučili: *- MZV súčasne oznamuje, že mu nie je nič známe o slovenských obciach, pripojených k Poľsku. Je pravda, že v niektorých obciach poľského Spiša a Oravy obyvateľstvo sa správa voči Poľsku rezervovane - vzhľadom na to však, že hovorí po poľsky, treba ho považovať za poľské n e u v e d o m e l é obyvateľstvo a nie za Slovákov... .*

Táto poľský MZV rozbehnutá akcia mala potom pokračovanie na ope-

ratívnych poradách, uskutočňovaných jednak vo Varšave, no tažisko sa prenieslo do Katowíc, pretože iniciatívu prevzal sliezsky vojvoda Michał Graziński a vytvoril si okruh spolupracovníkov, ktorého členmi boli okrem vedúcich pracovníkov MZV aj K. Ripa, konzul v Ostrave, Malholme, gen. konzul v Ostrave, Wacław Łaciński, konzul v Bratislave, Walery Goetel, prof. Banskej akadémie v Krakove, W. Semkowicz, profesor univerzity v Krakove, poslanec poľského Sejmu F. Gwiżdż, farár Ferdinand Machay, poslanec čs. snemu Dr. Wolf z Ostravy, Feliks, riaditeľ poľského gymnázia v Orlovej a ďalší.

Uvediem zopár zásad a úloh, ktorými sa riadili:

- pôsobiť navonok zásadne z Českého Těšínska, t.j. z čs. územia,

- získať postupne kultúrny a hospodársky vplyv na „poľské“ centrá na Spiši, Orave a Kysuciach na Slovensku,

- zabezpečiť vznik poľských kádrov z miestnej inteligencie (stredné poľské školy na Č. Těšínsku, univerzita v Bratislave),

- nadväzovať a udržiavať styky s potencionálnymi Poliakmi, napr. so študentmi v Kežmarku, s klerikmi v Bratislave a na Spišskej Kapitule a pod.,

- organizovať zájazdy, výlety, letné tábory poľských skautov a vysokoškolákov z Poľska na Spiš, Oravu a Kysuce,

- vydávať a rozširovať poľské kalendáre, časopisy a náboženskú literatúru,

- zamestnávať Poliakov, čs. občanov z Těšínska na „poľských“ majetkoch na daných územiaciach (Lubovňa), presídľovať tam poľských dôchodcov z Tešínska,

- naliehať na grófa Zamoyského, majiteľa hradu v Lubovni a kúpeľov Ružbachy, aby zamestnával poľský personál, lekárov atď.,

- venovať sa príprave sčítania ľudu, aby sa vykázala existencia obyvateľstva, hlásiaceho sa k poľskému jazyku,

- využívať sa otvorennej propagáčnej činnosti, čo by bolo pre vec veľmi škodlivé - mohlo by to naraziť na odpor samotného obyvateľstva, ktoré by sa zrieklo akéhokoľvek spojenia s poľskosťou,

- akcie budú dotované potrebnými financiami z prostriedkov MZV a Sliezskeho vojvodstva.

Je to len pár príkladov z akcie poľskej irendenty voči Slovensku v období me-

PAMIATKE ĽUDOVÍTA ŠTÚRA

Na začiatku tohto roka sme si pripomnuli 145. výročie, úmrtia Ludovíta ŠTÚRA, najvýznamnejšej osobnosti slovenských národných dejín, všeestranne vzdelaného vedca, politika, filozofa, spisovateľa, novinára a ideového vodcu generácie (štúrovci), ktorá bojovala za slobodu národa a proti feudalizmu. Jeho činnosť smerovala k upevneniu rozvoja slovenského národa. Spolu s J. M. Hurbanom a M. M. Hodžom bol L. Štúr kodifikátorom novej spisovnej slovenčiny, ktorá bola uzákonená v júli 1843 na fare v Hlbokom: diela *Nárečja slovenskou alebo potreba písania v tomto nárečí* (1846) a *Náuka reči slovenskej* (1846). Štúr bol tiež spoluzačladačom prvej celonárodnej kultúrnopolitickej ustanovizne, spolku *Tatrín*. V rokoch 1845-48 redigoval prvý slovenský politický časopis *Slovenskje národžje novini* s literárnom prílohou *Orol tatránski*. Ako poslanec uhorského snemu za mesto Zvolen bojoval za zrušenie poddanstva, za slobodu, národné a sociálne práva slovenského ľudu a za hospodárske a kultúrne povznesenie Slovenska.

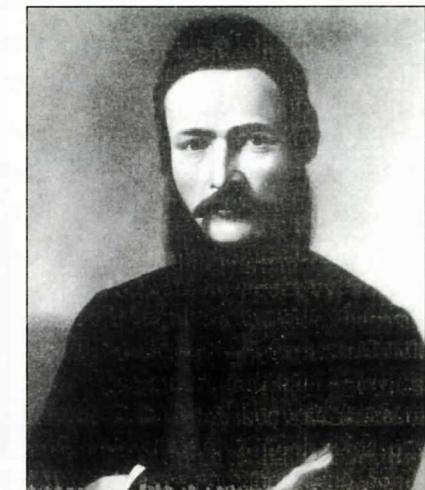
L. Štúr sa narodil 29. októbra 1815 v chudobnej učiteľskej rodine v Uhrovci. Na štúdiu odišiel do Bratislavu na evanjelické lýceum, kde študoval jeho starší brat. Finančné ťažkosti ho prinútili prerušiť štúdium a odísť späť do rodného Uhrovca, kde pracoval u grófa Zaya. Pre štúdium ho opäť získal Samo Chalupka.

Po skončení štúdií na bratislavskom lýceu odišiel na vysokoškolské štúdiu do Halle v Nemecku a po ich absolvovaní sa vrátil na lýceum už ako zástupca profesora Palikoviča. So svojimi študentmi organizoval výlety na miesta starej slovanskej slávy. Pamätný je najmä výlet na zrúcaniny Devínskeho hradu 24. apríla 1836, kde si jeho účastníci dali slovanské mená. Hurban a Hodža meno Miloslav a používali ho po celý život, Štúr si zvolil meno Velislav, Sládkovič Krasislav a pod.

Keď vrchnosť pozbavila Štúra profesúry na bratislavskom lýceu, na protest proti tomuto rozhodnutiu odišli viacerí študenti na lýceum do Levoče. Cestou do Levoče zložil Janko Matúška pieseň Nad Tatrou sa blýska.

Ludovít Štúr často navštevoval svojho mladšieho brata Samuela, ktorý pôsobil v Zemianskom Podhradí. Tu sa zoznámil s dvadsaťdvočnou Adelou Ostrolúckou z Ostrej Lúky pri Zvolene. Zo známosti vznikla láska, druhá láska v živote Ludovíta Štúra. Prvýkrát zahorel láskou k Márii Pospíšilovej v Hradci Králové, keď sa vrajal zo štúdií v Halle a zastavil sa u jej brata. Obe lúbostí však museli ustúpiť láske k slovenskému národu. Známosť s Adelou Ostrolúckou trvala sedem rokov, až do jej smrti. Zomrela 29-ročná vo Viedni na týfus. Opisuje ju Ludo Zúbek v románe Jar Adely Ostrolúckej.

Štúr bol aj literárne činný. Je autorom vedeckých prác *O národných písnych a*

povestech plemen slovanských (1853) a *Slovanstvo a svet budúcnosti* (1867), ako aj básnických zbierok *Spevy a piesne* (1853) a *Dumky večerné* (1853).

Keď na Štúra po porážke revolúcii 1848-49 uvalili úrady policajný dozor, uchýliť sa k svojmu bratovi Karolovi do Modry. Po bratorej smrti vychovával jeho deti a usadil sa v Modre natrvalo. Štúrov plodný život pretrhla tragická udalosť. Osudnou sa mu stala polovačka 22. decembra 1855, kedy sa nešťastne zranil a po troch týždňoch zápasu so smrťou zraneniu podľahol. Jeho pohreb sa stal manifestáciou jednoty celého slovenského národa, o ktorú sa po celý život usiloval. Nad hrobom sa za celý národ s Ludovítom Štúrom rozlúčil jeho priateľ a najbližší spolupracovník i spolubojovník Jozef Miloslav Hurban.

Sprac.: PETER KOLLÁRIK

dzi vojnami. Pre človeka na Slovensku, ktorý veril v bratstvo a prieatelstvo medzi slovenským a poľským národom, z poľskej strany často okázale manifestovaným, je to šokujúce poznanie. Vieme napr. o veľmi intenzívnych stykoch A. Hlinku s Poliakmi, ale aj iných činiteľov HSLS. Sám Hlinka v istých chvíľach váhal a mal pochybnosti o úprimnosti poľských činiteľov, s ktorými prichádzal do styku. V dokumentoch, z ktorých vychádzam, sa v protokole z porady r. 1934 Hlinka charakterizuje ako voči Poliakom „niečetný“, to znamená neprajný, nenaklonený (povedal prof. Semkowicz). Pritom uvádzaní poľskí vedci, profesori - Semkowicz, Goetel, Gwiźdż, ktorí sa verejne prezentovali ako veľkí

priatelia Slovákov, boli pritom zapojení do tejto iredenty, ako jej vedúci činitelia.

A prišiel rok 1938, Mníchov, zrada Československa zo strany západných spojencov a ochrancov a postupné delenie nášho štátu. Popri Némcoch a Madaroch sa o svoj podiel na koristi prihlásilo aj Beckovské Poľsko. Ultimativne si vynútilo na pražskej vláde vojenské obsadenie Českého Těšínska už na druhý deň po podpísaní Mníchovského diktátu a nótou z 1. novembra 1938 si vynútilo od Slovenska odstúpenie periel slovenskej prírody: Javoriny s celými vnútornými Vysokými Tatrami, pravého brehu Dunajca v Pieninách aj s obcou Lesnica, ďalších území na

Orave, Kysuciach a na východnom Slovensku s tisícami slovenských obyvateľov slovenskej národnosti. Z tohto šoku sa len ťažko spomäťoval nielen slovenský politik, ale aj obyčajný, radový občan.

Posledný akt tejto slovensko-poľskej tragédie nastal 1. septembra 1939, prepadnutie Poľska hitlerovským Nemeckom a účasť slovenskej armády na tomto ťažení. Výsledkom bolo obnovenie slovensko-poľskej hranice podľa stavu z r. 1918, to znamená prinavrátenie poľských záborov z r. 1920 aj 1938.

JUDR. MATEJ ANDRÁŠ

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Kacvínske žiačky vitanajú účastníkov sút'aže

L. Molitoris v spoločnosti poroty otvára sút'až

RECITAČNÁ SÚŤAŽ '2001

Deň slovenskej poézie a prózy patrí nesporne medzi najkrajšie podujatia organizované naším Spolkom a redakciou Života. Tohtoročná súťaž sa konala 5. apríla v Základnej škole v Kacvíne a zúčastnilo sa jej 34 žiakov zo 7 základných škôl a 3 gymnázií na Spiši a Orave. Kacvínski hostitelia pripravili pre účastníkov krásne vyzdobenú miestnosť, v ktorej sa mládeži príjemne recitovalo. Pred pol jedenástou, nákedy bol stanovený začiatok podujatia, dovezol do Kacviny žiakov a ich učiteľky slovenčiny osobitný autobus. Aj keď boli dobre pripravení, v napäti očakávali na začiatok súťaže.

V mene hostiteľov podujatie otvorili kacvínske žiačky oblečené v krásnych ľudových krojoch. Potom sa slova ujali: riaditeľka miestnej ZŠ Anna Cisáková a tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris, ktorí srdečne privítali účastníkov súťaže a hostí, v tom riaditeľka Delegatúry školského kuratória v Novom Targu Halina Michalsku a školskú inšpektorku Krystynu Gucwu.

Výkony mladých recitátorov sledovala a hodnotila trojčlenná porota v zložení: šéfredaktor Života Ján Špermoga, pracovníčka ÚV SSP Vlasta Juchniewiczová a učiteľka slovenčiny v krempaškom gymnáziu Žofia Chalupková. Prednesy poézie a prózy trvali takmer tri hodiny. Žiaci súťažili v troch

skupinách: najmladšej (od 1. do 3. triedy ZŠ a starší žiaci - začiatočníci), staršej (od 4. do 6. triedy ZŠ) a gymnazisti. Súťaž viedla Vlasta Juchniewiczová, ktorá predvolávala žiakov. Všeobecne možno povedať, že podujatie malo veľmi slušnú úroveň. Porota sa teda mohla presvedčiť, že všetci sa na súťaž svedomite pripravili, preto nebolo jednoduché vybrať tých najlepších. Samozrejme, aj tentoraz sa občas vyskytli drobné chybčíky, ako napr. nedodržiavanie dlhých slabík, nerozlišovanie „h“ a „ch“ či nesprávna výslovnosť mäkkých slabík a pod. V niekoľkých prípadoch sa recitátorov zmocnila tréma, čo sa prejavilo napr. krátkym zlyhaním pamäte. Boli to však ojedinelé prípady, ktorým sa asi na podobných podujatiach nedá vyhnúť. Aj tí najmladší recitátori sa snažili dokonale vziať do prednášaných textov, a treba uznať, že sa im to dařilo. Mnohí žiaci prednes doplnili aj vhodnou mimikou a gestikuláciou, čo sa posluchácom veľmi páčilo. Súťažiaci si vedeli dobre poradiť aj s pomerné dlhými a interpretačne náročnými textami. Pochvalu si zaslúži aj výber prednášaných textov. Počuli sme básne a prozaické texty tematicky i formou rôznorodé, väzne aj humorné, krátke aj dlhšie. Prednes bol o to zaujímavejší, že sa - až na jednu výnimku - neopakoval ani jeden prednášaný

text. Z prózy si žiaci najčastejšie vyberali rozprávky Pavla Dobšinského, kym z poézie básne Milana Rúfusa, Janka Krála a Martina Rázusa. Aj keď si všetci žiaci počínali výborne, v každej skupine sa našli jednotlivci, ktorí svojím recitátorstvom kumštom vynikalí nad priemierom. Spomeňme trebárs šiestačky Martu Bizubovú z Krempách a Violetu Kolodejovú z Novej Belej, Alžbetu Górovú z Kacviny, alebo Petru Šoltýso z Novej Belej či sestry Litviakové z Jablonky.

Po poslednom prednese nasledovala prestávka, počas ktorej porota musela určiť tých najlepších. Nebolo to vôbec také jednoduché. V niekoľkých prípadoch sa porota rozhodla udeliť dve rovnocenné prvé, druhé či tretie miesta, aby nikoho neukrividila. Po prestávke nasledovalo netrpezlivovočakávané vyhlásenie výsledkov. Vítazi súťaže dostali hodnotné vecné odmeny, ktoré hradil ÚV Spolku Slovákov v Poľsku. Malími darčekmi boli odmenení aj ostatní účastníci súťaže. Po odovzdaní odmen sa účastníci súťaže pobrali na obed do susednej Nedele.

Uzavreli sme teda ďalší ročník vydarenej recitačnej súťaže, ktorej pekná úroveň je najlepším dôkazom toho, že medzi krajanskou mládežou je o slovenčinu nadálej veľký záujem. Za jeho prípravu a zdarný priebeh podakovali na záver žiakom, učiteľom, ako aj domácim hostiteľom tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris.

**A. Mlynarčíková a M. Václavová
z Č. Hory**

J. Petrášek z Krempáčov

K. Greláková z Jablonky

Recitácie pozorne sledujú žiaci a ich učitelia

toris, a šéfredaktor Života Ján Šternoga a už teraz pozvali všetkých na budúcu súťaž '2002.

Text a foto: JÁN BRYJA

VÝSLEDKY:

Mladšia skupina Poézia

1. Alžbeta GÓROVÁ z Kacvína za prednes básne Modlitba za Slovensko
2. Klaudia KRIŠÍKOVÁ z Vyšných Lápš za prednes básne Ranená breza
3. Agneša JANEČKOVÁ z Vyšných Lápš za prednes básne Bola raz jedna trieda
4. Agneša MLYNARČÍKOVÁ a Marcela VÁCLAVOVÁ z Čiernej Hory za prednes básne Koza rohatá a jež
5. Natália MILANIAKOVÁ z Nedece za prednes básne Zakliata panna vo Váhu a divný Janko
6. Mária MAJERČÁKOVÁ z Novej Belej za prednes básne Bojazlivá
7. Veronika MAJERČÁKOVÁ z Vyšných Lápš za prednes básne Ako sa Kubo stratil

8. Kamil ZLAHODA z Čiernej Hory za prednes básne Zakliata panna vo Váhu a divný Janko

Próza

1. Peter ŠOLTÝS z Novej Belej za prednes rozprávky Kocúrik Klamárik
2. Dominika MAJERČÁKOVÁ z Novej Belej za prednes rozprávky Janko Hraško
3. Marcela PACIGOVÁ z Kacvína za prednes povesti Legenda o Slovensku a Slovákok

Staršia skupina Poézia

1. Marta BIZUBOVÁ z Krempáčov za prednes básne Matka
2. Aneta VOJTAŠOVÁ z Jurgova za prednes básne Cestou
3. Ivona LITVIAKOVÁ z Jablonky za prednes básne Rodný kraj
4. Anna BRYJOVÁ z Vyšných Lápš za prednes básne Matka zem
5. Margita KOVALČÍKOVÁ z Krempáčov za prednes básne Ranená breza

Próza

1. Edyta MILANIAKOVÁ z Kacvína za prednes rozprávky Kocúr, kohút a kyjanica

2. Violeta KOLODEJOVÁ z Novej Belej za prednes rozprávky Kapsa, potras sa Anna ŠČUREKOVÁ z Novej Belej za prednes poviedky Majka Tárajka
3. Klaudia GRELÁKOVÁ z Jablonky za prednes poviedky Slnečnica

4. Terézia MAJERČÁKOVÁ z Novej Belej za prednes rozprávky O tom, ako sa Šebovi nechcelo lietať
5. Silvia LITVIAKOVÁ z Jablonky za prednes rozprávky Ako myš zachránila leva
6. Barbora GRIGUŠOVÁ z Krempáčov za prednes povesti Studňa na Rastislavovom Devíne

Skupina gymnazistov

Poézia

1. Kamila LITVIAKOVÁ z Jablonky za prednes básne Neznámy národ
2. Agáta ČONGVOVÁ z Jurgova za prednes básne Pieseň o vlasti
3. Judita PLUČINSKÁ z Jurgova za prednes básne Jesenná láska

Próza

1. Dominika LITVIAKOVÁ z Jablonky za prednes rozprávky Ako líška jedla melóny
2. Magdaléna PILCHOVÁ z Jablonky za prednes rozprávky Kto býva v komfne
3. Katarína ŠOLTÝSOVÁ z Krempáčov za prednes rozprávky Rovnopekný pári

Netrpezlivé očakávanie na výsledky súťaže

L. Molitoris a J. Šternoga odovzdávajú odmeny

Na ústredí mi povedali, že mám minimálnu šancu vypátrat', kde tie prachy sú. No ja som každý večer vytrvalo chodil do Schritzalovho lokálu.

Vošiel som dnu o deviatej a už tam boli. Fin Zucco - Eso - sa usalašil za stolom vzdru a nalieval sa pivom. Vedľa neho popíjala nejaká dievčina s červenými vlasmi a bezstarostným pohľadom. Na druhej strane miestnosti, za stolom osvetleným zboču, sedela Fran, Crackersovo dievča. Debatovala s tým mizerným tárajom Skrautom.

Vykročil som k nim.

- Hej, Skraut, - povedal som, - chceme sa porozprávať s Fran. Vypadni!

Vstal a uškrnul sa na mňa.

- Tak padaj! - zopakoval som.

S odporom sa na mňa pozrel a vypadol. Posadil som sa.

Fran zaklonila hlavu a premerala si ma. Hoci už mala okolo očí veľa vrások, ešte stále dobre vyzerala. Akosi sarkasticky sa na mňa usmiala a pritom sa jej zaleskli drobné biele zuby.

- Tak čo by ste radi, pán Caution - veľký detektív Efbíai? - začala uštipačne. - Pochybujem, že budete mať zo mňa nejaký osoh, odkedy ste zabasli Crackersa. Radšej chodťte! Veď viete, že vás nemám v láske!

Uškrnul som sa na ňu.

- Počúvaj, Fran, - vrvám, - mám pre teba správu. Ale skôr ako ti ju poviem, niečo sa t'a spýtam. Ked' Crackersa súdili za to, že sa vlámal do sejfu, zastrelil policajta a ukradol dvadsaťtisíc dolárov, kto zaplatil Skrautovi, aby svedčil v jeho prospech? Predsa ten táraj by nič neurobil zadarmo.

- Jasné, že Zucca, - prisvedčila. - Zucca je fajn. Zaplatil Skrautovi, aby Crackersa z toho dostał, no nepodarilo sa to. A keby sa ma Zucca nebola ujal, bola by som teraz na tom zle.

Prikytol som.

- Možno. Ale počúvaj, zlatko, prečo Crackers neprezradil miesto, kde tie peniaze ukryl? Možno by mu odpustili zo dva roky, keby povedal, kde sú.

Zasmiala sa.

- Dva roky? Nebuďte smiešny! Dvadsať alebo dvadsaťdva, aký je v tom rozdiel? Ked' ho pustia, bude taký starý ako vy. A vôbec, radšej už chodťte Lemmy! Nemám rada fizlov.

- V poriadku, vážená, ale ešte by som ti chcel dačo povedať. Možno t'a bude zaujímať, že Crackers dnes ušiel z basy.

Vstala ako postrelena.

- Crackers je vonku! - zašeckala. Potom pokrčila plecam.

- No a čo? Aj tak ho lapia a znova zabasňu.

- Samozrejme, - povedal som, - ale rád by som vedel, kde je tých dvadsaťtisíc, tak mu dáme chvíľu pokoj. Dobre ma počúvaj, dievčatko! Poviem ti čo urobí. Najprv

ukradne auto a vytriel do New Yorku. Bude počúvať rádio, či polícia nejde po ňom, ale nič sa nebude diať. To by bolo veľmi okaté. Nikto sa nič nedozvie, - ani novinári. Nuž príde do New Yorku a čo urobí potom? Bude sa chcieť skontaktovať s tebou, nie? A potom pôjde tam, kde skryl peniaze, a bude chcieť zdrhnúť. A teraz Fran, mám pre teba robotu. Predpokladám, že Crackers ti zatelefonuje a ešte dnes večer pôjde po prachy. Nie je taký hlúpy, aby sa potíkal po meste vo dne. Chcem od teba len to, aby si z neho dostať, kde tie prachy sú, a potom mi zavolala. Raz-dva ho zbalíme. Jasné?

Zasmiala sa.

- Takže ja ho mám zhodiť?! - zvolala. - Ja ho mám vydať superfiľovi Lemmymu Cautionovi! A čo ak poviem nie - čo potom?

- To by bolo veľmi zlé, Fran, - povedal som jej. - Ked' nám nepomôžeš, Crackers si

Litzel zložil slúchadlo. Pozreli sme sa na seba a uškrnuli. O pol dvanastej som stál na rohu za skladom na najvyššom poschodí Fagarovej fabriky. Ticho som vyčkával. O chvíľu som počul, ako dole zastalo auto. Vykukol som z okna. Vystúpil z neho Zucca. Fran sedela vzadu. Vrátil som sa na miesto.

Asi o minútu vošiel Zucca do budovy. Zastal vo dverách s revolverom v ruke. Bola tam tma, mesiac dnu vrhal trochu svetla.

O tri minúty bolo počut', ako ide hore schodmi. Vytiahol som revolver a čakal. Ked' sa to má dobre skončiť, musím presne mierit'.

Litzel stál pári schodov podo mnou a ešte stále predstierajúc, že je Crackers zvolal: - Si tu Zucca? Si tu, ty všivavý potkan? Odbachnem ťa za to, že si mi to prišiel za golier. Ušiel som z lapáka, len aby som ťa dostał, ty prašivý pes!

- Neblázní Crackers! - Zucca na to. - Nie tak zhurta! Pohovorme si o tom!

Práve vtedy sa Litzel dostał na najvyšší schod a obrátil sa tvárou k dverám.

Zucca a ja sme vystrelili súčasne. Zuccova strela zasiaha dvere, kde pred sekundou stál Litzel a moja zasiaha Zuccu rovno do brucha. Odkvácol na zem a ani sa nepohol.

Litzel vstal a ja som podišiel k Zuccovi. Prezrel som ho. Vo vrecku mal celú tú sumu. Litzel sa uškrnul. - Dobrá práca, Lemmy!

Vyšli sme von. Vykročil som k Fran, ktorá čakala pri aute. Pravdepodobne počula výstrely. Ked' ma zbadala, spustila plecia.

- Takže si ho dostał Lemmy, - povedala. - Zastrelil si Crackersa, ako si mi sfuboval.

Zaškľabil som sa.

- Vzchop sa, milá! - povzbudil som ju. - Zastrelil som Zuccu. Celý telefónat o tom, že Crackers ušiel z väzenia, bol iba bluf. Netelefonoval ti Crackers! Spískali sme to my, aby si sem dotiahla Zuccu. Veľmi dobre som vedel, že príde. To on zastrelil policajta a ukradol dvadsaťtisíc, no všetko zvalil na Crackersa a spolu so Skrautom ho dostałi do lapáka. Vedel, že Crackers ušiel z väzenia, len aby sa s ním porátať, a preto vystrelil prvý. Nahovoril som Litzela, aby sme zahráli divadlo - on hral Crackersa a Zucca na to naletel. V Zuccovom vrecku sme našli dvadsaťtisíc. Nemohol ich nikde rozmeniť, pretože sme mali sériové čísla bankoviek a rozposlali sme ich po celom štáte. Mal v úmysle zlikvidovať Crackersa a prihľať prachy jemu. A potom by zavolal na ústredie, že ho zabil v sebeobrane, a ešte by si nárokoval odmenu za to, že pomohol dostať kriminálnika na útek a našiel dvadsaťtisíc dolárov. Nuž, nevyšlo mu to.

Bokom som na ňu pozrel. Oči jej žiarili. - Prepustia teraz Crackersa, Lemmy? - spýtalas.

PETER CHEYNEY

ESO

to zlizne. Ked' ho dostaneme, odstrelíme ho ako psa. Z tvojho miláčika sa stane mrčina. Ako sa ti to bude páčiť?

Vstala, schmatla pohár a do tváre mi vyšplechla whisky.

- Taktosam to bude páčiť! - zvolala a vyšla.

Utriel som si tvár. Zucca, Skraut a tá červenovláská sa šli popukat' od smiechu.

O pol jedenástej som zavolal Litzela z oddelenia pre vraždy. Má hlas veľmi podobný Crackersovmu. Vošli sme do telefónnej búdky na Dvadsiatej siedmej ulici. Litzel zatelefonoval Fran, a ked' počul, že zdvihla slúchadlo, zmrukol na mňa. Potom čakal tak, ako sme sa dohovorili.

Fran, volám ja, Crackers, - povedal. - Dobre ma počúvaj! Dnes ráno som zdrhol z lapáka a šlohol som auto. Teraz som tu, lebo ma sledujú. Skús to nejako inak.

- Dobre teda, - povedal Litzel rozčarovane. - Idem po tie prachy, čo som šlohol - dvadsaťtisíc. To je moja jediná šanca. Sú na najvyššom poschodí Fagarovej fabriky pod podlahovými doskami. Spoj sa so Zuccom a povedz mu, aby tam prišiel o hodinu - tak o pol dvanastej. Nech zoberie dáke auto a zaparkuje vzadu, aby som mohol ľahko zdrhnúť, a nech mi doňeš šaty a revolver. Povedz mu, že tých dvadsaťtisíc si rozdelíme. Nezabudneš?

- Všetko mu poviem, drahý! - odvetila Fran. - Zuccu tam bude, aj keby som ho tam sama mala odniesť.

CARROL MAYER

SO STATOČNOSŤOU NAJĎALEJ ZÁJDEŠ

Bol som z väzenia doma len pár týždňov, keď ma raz večer vyhľadal Swifty Switlock. Swifty je fajn chlapec. Takisto ako mne, aj jemu sa už roky hnuší práca. Má rád ľahko zarobené peniaze.

- Hallo, Walter, - uškľabil sa na mňa a hned okupoval moju jedinú stoličku. - Počul som, že ťa pustili z lapáku. ako sa máš?

Sadol som si na peľasť posteles.

- Keď sa to tak vezme, nie najhoršie, - odvetil som.

Čierne oči mu zažiarili:

- Chceš tým povedať, že nečinnosťa už omrza?

- Chcem tým povedať, že pracujem.

Swifty sa zatváril, akoby som mu označil, že som spustošil matkin hrob. - Pracuješ?

- Áno, v jednej továrnii.

Ostro na mňa pozrel:

- Ako čo? Ako správca?

Pokrčil som plecami:

- Platia ma celkom slušne...

- Ale, preboha, prečo to robíš? Chlapík s takým talentom...

Zavrtel som hlavou:

- Tri razy som sedel. Keď ma ešte raz chytia, som hotový...

Swifty si odkašlal:

- Vedia, že si bol v base?

- Áno. Manažér spoločnosti, v ktorej som zamestnaný, je skvelý chlapík. Uistil ma, že ak sa budem slušne správať, bude držať nado mnou ochrannú ruku.

- Za mizerný dolár na hodinu...

- Dolár päťdesiat.

Swifty ešte stále nemohol veriť:

- Robíš za dva šestáky! To je šialenstvo, Walter! Dúfal som, že mi pomôžeš k peknej hrbe peňazí. Tebe by z toho mohlo kvapnúť tisíc alebo dvetisíc dolárov...

Začal som byť zvedavý: tisíc dolárov alebo viac nie je na zahodenie, najmä keď vezmem do úvahy moju súčasnú hospodársku situáciu. Preto som sa spýtal:

- Samozrejme! Hned idem na ústredie a stavím sa, že šef v momente zavolá do väzenia. Zajtra bude Crackers na slobode.

Pristúpila ku mne.

- A ja som si myslela, že mám byť nastrčená bábka, volavka, - povedala. - Myšla som si, že ma chcete použiť na to, aby som Crackersa vyzradila.

- Vôbec nie. Vidieť, že si sa nenašrotila na rozmýšľanie.

Vďačne na mňa pozrela.

- A teraz, dievčatko, padaj domov! Ráno ti zavolám, čo je s Crackersom. A keď mi nabudúce budeš liať whisky do tváre, aspoň triafaj rovno do úst!

(Domová pokladnica 1991)

- A o čo vlastne ide?

- O prepad vo výplatný deň firmy Pipe a Flange. Firma ešte stále vypláca svojich zamestnancov peniazmi v hotovosti. Pokladník chodí každý piatok ráno okolo desiatej do Národnej banky.

Odmlčal sa a pozrel na mňa.

- Hádam by si predsa mal o to záujem?

Chvíľu som premýšľal a potom som povedal:

- Hádam...

- Príma, Walter!

- Ako si to vyňúral?

- Jedna moja známa tam má bratanca. Raz v noci ma informovala, kedy a ako firma vypláca svojich zamestnancov.

- Ako chceš ten prepad uskutočniť? Chceš peniaze ukradnúť v Národnej banke alebo vo firme?

Swifty zavrtel hlavou:

- Nie, na parkovisku... Keď pokladník vyjde z budovy Národnej banky a pôjde k svojmu autu, udriem ho, schmatnem kufrík s peniazmi a potom spolu vezmeme nohy na plecia. Viem, že banka je v rušnej štvrti, ale ty skvele vedieš auto a ľahko ma dostaneš aj s peniazmi do bezpečia...

Potom Swifty pokračoval v nahováraní:

- Pouvažuj o tom, musí to klapnúť.

- Veď uvažujem.

- No tak?

- Sedí! - odvetil som konečne.

- Útek s peniazmi pri takej premávke nebude sice jednoduchý, ale myslím, že to zvládnem. Som šikovný vodič... Bol som aj taxikárom.

Swiftymu oči zažiarili.

- Okej, - povedal šťastne a stisol mi ruku.

Do piatku chýbali ešte tri dni...

Každý deň po zotmení stretol som sa so Swiftym a všetko sme dôkladne preberali. Zakaždým sme prešli okolo Národnej banky, preskúmali parkovisko a napokon sme našli najlepšie miesto, z ktorého budeme môcť po čine najrýchlejšie zmiznúť. Cez deň som si všímal premávku, jednosmerné ulice, semafory, aby som sa oboznámil s trasou, po ktorej budem musieť po prepade fujazdiť...

Mali sme šťastie: v piatok bolo odporné počasie, čo znamená menšiu premávku ako inokedy. Zahľásil som na pracovisko, že som chorý, a o deviatej som šiel po Swiftynu.

O pol desiatej sme už boli pripravení na parkovisku pred Národnou bankou.

Minúty do prepadu sa zdali večnosťou...

Presne o pol jedenástej sa Swifty sediaci vedľa mňa vystrel a ukázal na malého tučného muža, ktorý vystúpil z tmavomodrého auta. Niesol čierny kožený kufrík.

- To je ten pokladník, - zašeckal mi do ucha. Kým muž zmizol vo vchode do banky, Swifty vylízol z auta a prikradol sa k skleným vstupným dverám budovy.

Naštartoval som auto a otvoril dvere pre Swiftynu.

Prešlo päť minút, desať minút...

Konečne sme pokladníka opäť zazreli. Swifty ho najprv nenápadne sledoval, potom zrýchlil krok, natiahol ruku a celou silou ho udrel po šíji.

Muž spadol na zem.

Swifty rýchlo siahol po kufríku s peniazmi, ale neúspešne. Pokladník sa pokúšal vstať. Swifty sa opäť pokúšal muža zneškodniť, znova siahol po kufríku...

Situácia začala byť viac ako napäťá. Na parkovisko prichádzali dvaja noví zákazníci... Jeden z nich kričal, druhý bez prestania trúbil v svojom malom aute.

Z banky sa hrnuli ľudia...

Swifty ešte stále zápasil s pokladníkom a chcel sa zmocniť kufríka...

Zatrúbil som.

- Prestať! - zvolal som. - Hybaj, zmizneme!

Swifty na mňa letmo pozrel. Na tvári sa mu zračila zúfalosť. Ešte chvíľu bojoval s pokladníkom o kufrík. Potom sa vzdal a bežal k môjmu autu. Z posledných sŕf naskočil a ja som vyrazil ako diabol, až pneumatiky zapísali...

Swifty bol taký sklamáň výsledkom prepadu, že mu vyhľali slzy:

- Aby to šľak traflil, všetko bolo tak dobre pripravené...! Ale pokladník mal kufrík retiazou pripojený o zálpastie... Na všetko som myslie, no s tým som nerátal...

Prudko som strhol volant nabok, aby som sa nezrazil s taxíkom.

- Čo sa dá robiť, mali sme smolu, - odvetil som upokojujúco.

- Drž sa pevne! Ešte máme pred sebou diaľskú jazdu, ak sa chceme dostať do bezpečia...

Obrovskou rýchlosťou sam sa rútil po uliciach. Len s vypätím som sa vydýhal autám a chodcom, uháňal som aj na červenú a v opačnom smere cez jednosmerky...

Asi po pätnástich minútach sme to mali za sebou. Boli sme vo vonkajšom obvode Chicaga a nik nás neprenasledoval. V jednej tiečej uličke som zaparkoval, Swifty vystúpil a potom som sám šiel domov, pomaly a opatne, aby ma nezastavili dopravní strážníci.

Na druhý deň zmizol Swifty z Chicaga. Navždy a bez peňazí, ktorým sa úfal prepodom pokladníka. V ten istý deň som zahlásil vo firme Pipe a Flange, kde som bol zamestnaný, že som už zdravý, a nastúpil som do práce...

Bola to náhoda, že Swifty chcel prepadnúť práve pokladníka firmy, kde som pracoval... To bolo pre mňa riskantné. Keby ma chytili, znova by som šiel do basy. Ale vynikajúco viedem auto a nemal som obavy, že sa nestriem prenasledovateľov. Okrem toho: láska k blízemu sa začína pri sebe samom...!

Manažér bol prekvapený, keď som mu pred Swiftym prepodom navhol, aby firma rozhodne vybavila pokladníka novým kufríkom, ktorý bude mať pripojený o zálpastie.

Teraz som si prvý raz istý, že statočnosť sa vyplatí, lebo manažér mi so spiatočnou platnosťou zvýšil plat a slubil, že ma urobí svojím pomocníkom.

(Domová pokladnica 1987)

Záber zo stretnutia

NÁVŠTEVA ZO SLOVENSKA V SÍDLE SSP

6. apríla t.r. navštívila sídlo nášho Spolku v Krakove generálna riaditeľka sekcie menšinových kultúr Ministerstva kultúry Slovenskej republiky Mgr. Gabriella Jarábiková, ktorá bola v Poľsku pri príležitosti otvorenia výtvarnej výstavy bratov Bergervočov vo Varšave a stretla sa aj so zástupcami Ministerstva kultúry Poľskej republiky. V sídle Spolku nášho hosta privítali tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Šternog, pracovníčka ÚV SSP Vlasta Juchniewiczová a redaktori Života.

Počas stretnutia sa G. Jarábiková oboznamila s činnosťou nášho Spolku a krajankej tlačiarne, ako aj o problémoch s akými sa naša komunita a náš Spolok stretáva. Zaujímala ju najmä krajkanskú kultúrnu činnosť a spolupráca so slovenskými orgánmi, v čom - ako nás uistila - sa nám podľa svojich možností bude snažiť pomáhať. Hovorilo sa aj o výstavbe centier slovenskej kultúry na Spiši a Orave. Ako podotkol tajomník ÚV SSP, treba čím skôr skončiť výstavbu kavčínskeho domu a začať podobnú investíciu na Orave, aby aj tam naša komunita mala svoje kultúrne zázemie. Počítame tu s pomocou Slovenskej republiky, podobne ako pri uskutočňovaní iných kultúrnych projektov v tomto roku. Podľa slov pani Jarábikovej, môžeme s takouto pomocou naisto rátať. V najbližšom období by sme mali dosiať oneskorenú dotáciu za minulý rok a neskôr ďalšie na realizáciu siedmich projektov, ktoré sme navrhli na tento rok. Samozrejme, pre nás je veľmi dôležitá aj morálna podpora zo strany Slovenskej republiky.

Môžu ju poskytnúť napr. slovenskí štátne činitelia, keď počas svojich rokovanií s poľskými štátnikmi, nastolia aj krajské otázky.

- Budem osobne informovať pána ministra kultúry o situácii vo vašej komunite, - povedala na záver svojej návštevy pani riaditeľka. - Som presvedčená, že ho ste zaujme.

Text a foto: JÁN BRYJA

POLSTOROČIE JABLONSKÉHO LÝCEA

Čas je neúprosný, neprestajne sa ženie vpred a nemôže sa zastaviť. Všetko, čo sa uskutočňuje v priestore i v čase, každý fakt - významný, ale aj ten najnepatrnejší, s uplyvaním času prechádza do

histórie. A nám zostáva už len počítať dni, týždne, mesiace, roky, desaťročia či storočia od momentu ich uskutočnenia, a teda aj zakotvenia na stránkach dejín.

V poslednom období sme sa aj my dočkali niekoľko pozoruhodných, okrúhlych výročí. Patrilo k nim medzi iným polstoročie existencie nášho Spolku (1997), 40. výročie založenia časopisu Život (1998) či vydanie 500. čísla nášho mesačníka (2000), no a 20. výročie činnosti našej miestnej skupiny SSP v Sliezsku (2001). Nemožno tu opomenúť ani oslavy Veľkého jubilea, keď sme na prelome vlaňajšieho a tohto roka zavŕšili druhé a vstúpili do tretieho tisícročia svetových dejín.

V tomto roku pripadá ešte jedno pekné výročie - polstoročie jablonského lýcea. Ako si viacerí čitatelia iste pamätajú, začali ho v roku 1951 naši krajania, Slováci z Oravy a Spiša, ktorí si už vtedy uvedomovali, že pre svoj ďalší rozvoj si musia vychovať vlastnú, vzdelanú inteligenciu. Vďaka ich úsiliu vznikol pri lýceu aj internát, hlavne pre študentov zo zdialenejšieho Spiša, a - čo je azda najdôležitejšie prišli tu vyučovať učitelia zo Slovenska. Každý začiatok je však fažký, a tak sa do prvého ročníka prihlásilo ešte neveľa poslucháčov, ktorí svoje štúdium ukončili maturitou v roku 1955. Bolo ich len dvanásť, hlavne Jablončania a Hornozubričania, medzi ktorými bola len jedna Spišiaca z Nižných Láp. Ďalšie ročníky boli už početnejšie. Traja z prvých absolventov nás už žiaľ, navždy opustili: I. Nižník, A. Andrašák a V. Balčírák.

Lýceum so slovenským vyučovacím ja-

Vystúpenie spevokolu jablonského lýcea v Krakove (1955). Spredu L. Mšalová

zykom pôsobilo približne do polovice šesdesiatych rokov, kedy ho ministerstvo školstva zrušilo a namiesto neho zaviedlo lycum s poľským vyučovacím jazykom s možnosťou výučby slovenčiny ako dodatočného predmetu. Posledná slovenská maturita, za účasti 14 študentov, sa uskutočnila v máji 1967. Za toto obdobie slovenské lycum v Jablonke ukončilo vyše 300 absolventov, z ktorých časť išla učiť na základnej škole na Spiši a Orave, ďalší pokračovali v štúdiu na vysokých školách a niektorí pôsobili a pôsobia v našom krajanskom hnutí.

V tomto roku, ako som už spomenul, uplyva 50. výročie založenia slovenského lycia v Jablonke. Myslím si, že by nebolo od veci, keby sa všetci naši absolventi mohli stretnúť, napr. počas Dňa slovenskej kultúry na Orave, ktoré už viac rokov na začiatku leta organizuje v Jablonke Spolok Slovákov v Poľsku. Čo vy na to?

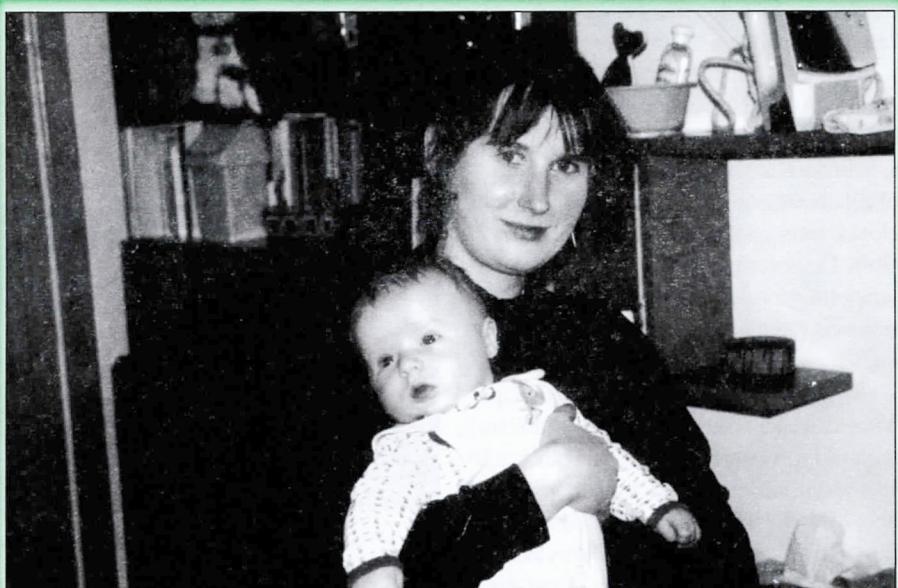
Brono

KRAJAN, AKÝCH MÁLO

Chcela by som dnes upozorniť na veľmi zaujímavú osobnosť v Zubrici, krajanu Jána Pavlaka, ktorý si iste zaslúži, aby ho poznali aspoň čitatelia Života. Spolu so svojou manželkou Cecíliou vychovali dvoch synov, ktorí si už založili vlastné rodiny, ako aj jednu dcéru, zatiaľ slobodnú, ktorá v súčasnosti pracuje v zahraničí.

Kr. Pavlak je neobvykle pracovitý, podnikavý a nadaný človek. Vyzná sa vo viačerých remeslach, takže vo svojej domácnosti je prakticky sebestačný. Práca mu priam horí v rukách, navyše má veselú povahu a zmysel pre humor, preto nečudo, že je v spoločenskom styku veľmi oblúbený a vie si získať priazeň občanov v celej obci. Kedysi dlhé roky pracoval v Československu, kde sa priučil viacerým remeslám. To mu neskôr pomohlo nielen postaviť dom, ale ho aj - podľa vlastného vekusu - pekne zariadiť. V súčasnosti je na invalidnom dôchodku, ale ani teraz neleňoší. Ochotne pomôže každému, kto jeho pomoc potrebuje.

Doma je vzorným manželom, otcom a dedkom. Život mu spríjemňujú štyria vnukovia, z ktorých najradšej má azda najmladšieho, veľkého nezbedníka Matúša. Stále sa s ním zdržiava, ba prevzal od neho aj spôsob jeho správania, čím dokáže zabaviť celú rodinu. Ako zaujímavosť možno ešte uviesť, že J. Pavlak je znamenitým drezérom, čo vyskúšal aj na svojom psovi. Mal pekného stavača,

Na celkovom výzore Života sa podieľajú nielen redaktori, ale aj ďalší pracovníci Spolku. Jednou z nich je Ewa Koziołová, ktorá už niekoľko rokov má na starosti zalamovanie a prípravu do tlače nášho časopisu. Prednedávnom sa jej narodil syn Matej, preto v súčasnosti je na materskej dovolenke. Pri tejto príležitosti chceme Ewe a jej synčekovi (na snímke) poprieť všetko najlepšie.

Redakcia.

ktorého polovnícka náтуra nútila naháňať kačice po potoku. Vedel nielen dobre plávať, ale dokonca aj ponárať sa. Kr. Pavlak ho však dokázal za necelú hodinu tak vydrezírovať, že odvtedy sa na kačice či iné domáce vtáctvo ani nepozrie. Veľkým koníčkom J. Pavlaka je čitateľstvo. Číta nielen dennú tlač, či náš časopis Život, ale aj knihy. Treba podotknúť, že len v tomto roku prečítal takmer 70 kníh, aj keď číta len vo voľnom čase, po večeroch a v nedele i sviatky.

A ešte jedno: konkrétnie plní jedno z Božích prikázaní - miluj blížného ako samého seba. Vzal si totiž do svojho domu macochu svojej manželky a spolu sa o ňu starajú už niekoľko rokov. Ubytovali ju v najkrajšej izbe, zabezpečili všetko pohodlie, stravu, oblečenie a sústavnú lekársku starostlivosť. Je to skutočne dobrý človek a súčasne vzorný krajan, ktorý sa živo zaujíma o činnosť nášho Spolku. Je dlhoročným členom Spolku a, ako sme už spomenuli, horlivým čitateľom Života.

LÝDIA MŠALOVÁ

NEVÍTANÍ NÁVŠTEVNÍCI

Pozorne čítam každé číslo Života, takže neprehliadnem ani tie najmenšie správičky, ktoré časopis uverejňuje v rubrikách Krátko z Oravy alebo zo Spiša. Hovorí sa

v nich o drobných, menej významných udalostach z rôznych oblastí života v týchto našich regiónoch. V poslednom čase ma upútali správy o rôznych krádežiach vo viacerých oravských obciach, ku ktorým, ako som si všimol, dochádza čoraz častejšie. Je to smutné a znepokojujúce, pretože nakoľko si pamätam, ešte nie tak dávno boli krádeže na Orave veľmi zriedkavým javom.

Píšem o tom preto, že s týmto negatívnym javom sa stretávame, žiaľ, aj u nás, v Sliezsku. Nie je to však všeobecná konštatácia, ale konkrétny príklad týkajúci sa našej klobovne v Mikołowej. Hoci sa nachádza takmer v centre mesta, má oplotenú záhradku a je zo všetkých strán obklopená obytnými domami, jednako za posledný rok tu už dešaťkrát prišli noční nevitaní návštěvníci. Nechápem prečo sa tolikrát uníváli, lebo nič cenného nenašli, snáď len trochu hrudzavého žezeleza v záhradke a raz zapálili oheň. Samozrejme prípad sme hlásili polícií, ale pátranie, ak nejaké bolo, sa skončilo neúspešne. Teraz sme ostražitejší, ved aj ľudová múdrost hovorí: ak si sám nepomôžeš, nikto ti nepomôže.

Brono

ZLATÍ JUBILANTI

25. februára t.r. sa vo Veľkej Lipnici konala milá slávnosť, venovaná manželským párom, ktorí v minulom roku oslavili 50.

výročie spoločného manželského života, čiže zlatú svadbu. Tohto vzácnego jubilea sa dočkalo 10 manželských párov. Sú to: Johana a Anton Janoviakovci, Emília a František Plaščákovci, Emília a Karol Jasiurkovi, Vilma a Karol Michalákovci, Irena a Karol Ziemiańczykovi, Emília a Jozef Karmelovci, Jozefína a Viktor Kucekovi, Irena a Albín Lichosytovcí, Jolanta a Ferdynand Świętekovi, a Vilhelmina a Viktor Vojtyčkovi. Oslavy sa začali účasťou jubilantov, ich rodinných príslušníkov a hostí na slávnostnej sv. omši v kostole sv. Lukáša, po ktorej sa všetci zišli v ZŠ č. 2, kde jubilantom zablahoželal poslanec Sejmu Franciszek Adamczyk, kňaz Bolesław Kołacz, vojt Mariusz Murzyniak a predseda gminnej rady Emil Kowalczyk. Vojt M. Murzyniak a vedúca matričného úradu Irena Adamczykova potom odovzdali jubilujúcim manželským párom pamiatkové medaily od prezidenta PR Aleksandra Kwaśniewskiego a prečítali pozdravný list, ktorý jubilantom zaslal malopoľský vojvoda Ryszard Masłowski. K blahoželaniam sa pripájame aj my a do ďalších rokov prajeme oslavencom najmä veľa zdravia, pokoja a milých, šťastných chvíľ v rodinnom kruhu. (pk)

ODBOČKA BANKY V PODSRNI

Ako sme už písali, v priestoroch požiarnej zbrojnice v Podsrni bola koncom min. roka otvorená odbočka Poľnohospodárskej banky v Rabe Wyznej, ktorá miestnym občanom poskytuje všetky bežné bankové služby. Keďže odvtedy uplynulo už skoro pol roka, zašli sme sa pozrieť, ako tunajší občania využívajú nové služby. Odbočka banky je otvorená od pondelka do piatku (8.00 - 13.00 hod.). Ako nás informovala banková úradníčka Agata Skawiańczykova z Rabky, klientom zatiaľ udeliли niekolko pôžičiek vo

ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 30. marca 2001 zomrel v Malej Lipnici vo veku 54 rokov krajan

VENDELÍN VONTORČÍK

Zosnulý bol telom i dušou Slovákom, aktívnym účastníkom nášho krajanského hnutia a horlivým čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel a otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast

MS SSP v Malej Lipnici

V podsrnskej banke

výške 1000 až 3000 zlотовých na nákup uhlia a opravy domov. Okolo 20 ľudí si založilo vkladné knižky a ďalší si otvorili svoje osobné kontá, na ktoré dostávajú výplaty či dôchodok. Občania v banke realizujú aj bežné poplatky, o.i. za elektrinu, telefón, či poistné. Niektorí súkromní podnikatelia si otvorili tzv. bežné a otvorené účty, pomocou ktorých realizujú svoje splatnosti a pod. Hoci na nové bankové služby si tunajší občania zvykajú len pomaly, ide o správny a potrebný krok, ktorým banka vychádza v ústredy svojim klientom aj na dedinách. (pk)

OSCAR '2001

Americká filmová akadémia už po 73. raz udelila zlaté sošky Oscar najlepším filmom a ich tvorciam. Ceny získali:

Najlepší film: GLADIÁTOR (réžia Ridley Scott); najlepší neanglickojazyčný film: TIGER A DRAK (réžia Ang Lee); najlepší ženský herecký výkon v hlavnej úlohe: JULIA ROBERTSOVÁ (Erin Brokovich) a najlepší mužský herecký výkon v hlavnej úlohe: RUSSEL CROWE (Gladiátor).

Ďalšie ceny získali: za najlepší ženský herecký výkon vo vedľajšej úlohe: Marcia Gay Hardenová (Pollock); za najlepší mužský herecký výkon vo vedľajšej úlohe: Benicio Del Toro (Traffic); za najlepšiu réžiu: Steven Soderbergh (Traffic); za najlepšie masky: film Grinch; za najlepšie vizuálne efekty: film Gladiátor; za najlepšiu hudbu: film Tiger a drak (Tan Dun); za najlepšiu pieseň: Things Have Changed (autor Bob Dylan, film Wonder Boys); za najlepšiu výpravu: film Tiger a drak; za najlepší zvuk: film Gladiátor; za najlepší strih zvukových efektov: film U-571; za najlepší strih: film Traffic (Stephen Marrione); za

najlepší krátky animovaný film: Father and Daughter; za najlepší hrany krátky film: Quiero Ser (I want to be); za najlepší krátky dokumentárny film: Big Mama; za najlepšie kostomy: film Glagátor; za najlepšiu kameru: film Tiger a drak; za najlepší pôvodný scenár: Cameron Crowe a za najlepší adaptovaný scenár: film Traffic. (pk)

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho polského lyžiara - skokana na lyžiach, ktorý počas poslednej sezóny 2000/2001 vyhral 11 pretekov, v tom Turnaj 4 mostíkov, a vybojoval Svetový pohár. Sme presvedčení, že ľahko uhádnete, o koho ide. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujueme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 4/2001 sme uverejnili dvojicu showmannov Wojciech Mann a Krzysztof Materna. Knihy vyžrebovali: Barbora Kovalčíková z Krempách, Zofia Radecká z Kacvíná a Klára Sarnová z Lubice.

Z KALENDÁRA NA MÁJ

Záhradkári

Je to vlastne posledný mesiac jarnej výsadby zeleniny a súčasne prvý mesiac jej zberu, samozrejme skorých odrôd. Pre zabezpečenie plynulého zberu sejeme ďalej redkovku (každých 14 dní), letný šalát, tekvicu i fazuľu, ktoré sú náročnejšie na teplo. Vysádzame tiež uhorky, zeler a koncom mesiaca, keď už nehrozia mráziky, aj rajčiaky a papriku. Keď chceme urýchliť ich rast, môžeme spočiatku použiť fóliový kryt buď nastlať fóliu na zem. Skôr obsiate hriadky treba postupne okopávať, jednotiť a prihnojovať a v prípade potreby pravidelne polievať, lebo len dobrá agrotechnika, dostatok vlahy a iných živín, nám zabezpečí kvalitnú zeleninu.

Ak je zjari priaznivé počasie, ak sme si zvolili dobré odrody a skoro ich vysadili či zasiali, použili na oteplenie sklo buď priesvitnú fóliu, môžeme už koncom mája zberať konzumnú redkovku, skorý šalát či kaleráb a neskôr postupne aj iné druhy skorej zeleniny.

Ovocinári

Máj je pre nich, najmä pre výskyt mrázikov, veľmi náročný mesiac. Musia preto pozorne sledovať predpovede počasia a len čo zistia, že teplota klesá na nulu, podnikaj opatrenia, ktoré chránia kvitnúce stromy. Jedným z takýchto opatrení je striekanie vody. Strieka sa dovedy, kým teplota nevystúpi nad nulu alebo kým sa neroztopí ľad

na listoch. Možno použiť aj zadymovanie a vyhrievanie sadu. Do polovice mája možno ešte preštepoval jadroviny. Keď sa lyko začne zarezávať, treba ho uvoľniť. Na mladých, ešte nerodiacich stromoch, môžeme uplatniť opatrenia na urýchlenie rodívosti, napr. krúžkovanie, škrtenie, nakláňanie výhonkov, prípadne celých konárov a pod.

Keď je máj suchý, treba stromy, podobne ako zeleninu, zavlažovať. V tomto mesiaci sú tiež veľmi dôležité postreky proti chorobám a škodcom. Bojujeme o.i. proti pilarke, škvritnosti listov na řebeziach, múčnatke jabloňovej a v horských oblastiach aj proti chrvastavosti jabloní.

Chovatelia

majú v tomto mesiaci trochu menej práce. Mladé kurence či húsatá už dosťatočne podrástli, preto im nemusíme venovať toľkú pozornosť. Kačice súce ešte znášajú vajcia, ale ich oplodnenosť klesá. Na chov je najlepšie nechať káčata z prvých odchovov, lebo len tie sa v priebehu leta dobre vyvinú a vyrastú.

Včelári

Koncom mája je príroda v plnom rozvoji a poskytuje včelám bohatú pašu, na čo včelstvá prudko reagujú. Plodiská úlov sú plné včiel a na plástoch veľké rozlohy včelieho plodu. Denne sa liahnu tisíce mladušiek. Vrcholí rozvoj včelstiev, ale aj stavebný pud a prudko sa prebúdza

rovivý a zhromažďovací pud. Treba urobiť všetko, aby k rojeniu nedošlo. Robíme to o.i. rozšírením letáčového otvoru na celú šírku, čím do úla vniká viac vzduchu a včely sú nútene stará sa o udržanie potrebného tepla. Ďalej postupne uberať z utepľovacích hmôt, najmä nad plodiskom. Keď včely zaplnili celý priestor v plodisku, treba im nadstaviť medník bud' umožniť prechod do medníka obsadeného plástmi. Matke však musíme zamedziť prístup do medníka, lebo by tam kládla vajíčka a z plástov obsahujúcich plod by sme nemohli vymetať med. To všetko má za úlohu oddaliť vznik rojovej nálady.

Keď zistíme, že včely stavajú misky - začiatky materských buniek a keď matka do takých misiek už položila vajíčka, vtedy nám neostáva nič iné, len vyčkať, kým sa z nich nevyvinú larvy. Medzitým si pripravíme prázdný úl, do ktorého preložíme všetky plasty s plodom. V pôvodnom úli necháme len plást s matkou a na voľné miesto plodiska dáme prázdne plasty. Úl s plodovými plástami preložíme na iné miesto - po čase sa z neho vytravia všetky lietavky a vrátia sa do pôvodného úla. Keď sa potom začne výdatná znáška, včelstvo ju náležite využije, lebo má len nepatrne množstvo plodu, takže sa podstatná časť včiel môže venovať znáške.

Ešte upozornenie: vo včelstve treba čo istý čas obnovovať dielo pridávaním a výstavbou medzistienok pri súčasnom vyradovaní starých plástov. Totiž keď sa včela vyliahne, zostáva v bunke výkal po larve prekrytý kokonom (košielkou) po vyvinutej kukle. Tým sa bunka zmenšuje, takže sa liahnu stále menšie včely, ktorých odolnosť klesá a ich vek sa kráti. (js)

ZBIERAME BYLINY

Našou dnešnou liečivou bylinou je SLEZ LESNÝ (lat. *Malva silvestris L.*). Je to dvojročná rastlina svetlých lesov, vysoká 30-100 cm, ktorú nachádzame aj na rumoviskách a pastvinách od nížin až po horské pásmo. Má 5-7-laločnaté, dlhostopkaté, zúbkovane listy a ružové kvety s pätoplátkovou korunou. Poznáme niekoľko druhov slezu, z ktorých okrem lesného sa na liečebné účely hodí ešte slez nebadaný.

Na liečebné účely sa zbierajú listy a kvety. Listy zbierame s čo nakratšou stonkou počas kvitnutia. Musia byť celé nenačadnuté hrdzou. Kvety zase musia byť úplne rozkvitnuté. Zbierame ich za suchého počasia, aby sa počas prepravy

nepoškodili. Sušíme ich v tenkých vrstvách na papieri v dobre vetraných miestnostiach. Kvety počas sušenia zmodrajú.

Hlavnu obsahovou látkou listov i kvetov je sliz, kvety navyše obsahujú aj antokyjanové farbivo (malvíns), trieslovinu a silicu. Slez sa používa ako zmäkčujúci a stanavujúci prostriedok a ako pomocná látka napr. na zastieranie nepríjemnej chuti iných liekov.

Slez sa často využíva ako zložka prísenej čajoviny alebo liečebnej čajoviny uplatňovanej pri chorobách z prechladnutia, zápaloch hrdla, kataroch horných dýchacích ciest (hrtana a hltana), kde sa kombinuje napr. s rovnakým množstvom feniku a anízu (dovedna 2 lyžičky drogy na horúci zápar v šálke vody). Býva tiež

zložkou zmäkčujúcej čajoviny na zatvrdnutú pokožku, na furunkle (vredy pokožky, ktorá je na okrajoch obyčajne stvrdenutá) alebo slúži na omývanie hnisavých rán, na obklady a pod. Zvonka možno použiť prialo čerstvé listy, ktoré sa na vredy pripevnia o b v ä z o m .

Dávkovanie: kvet - 1-2 lyžičky kvetu sa zaparí v šálke vriacej vody, necháva sa stáť 15 minút a potom sa precedí. Listy - 2-3 polievkové lyžice suchých rezaných listov zaparíme tak isto ako kvety. (js)

KRÁLIK A UTOOPENEC

Na Kysuciach žili v riečkach a potokoch vodníci, čo vraj mali aj ženy a deti, celkom tak ako ľudia. Jeden z nich gaždoval od nepamäti v riečke Bystrici. V Klubine ho volali utopenec. Najradšej bol, keď mohol kohokoľvek stiahnuť do vody a utopíť ho v nej. Bolo treba chrániť sa pred ním a dávať veľký pozor na každý krok, keď sa šlo okolo rieky.

Raz sa utopenec pripliel do cestky tetke Králikovej. Zavčas ráno sa jej mhol pred očami, kým ešte slnko nevyšlo a kým nezakikiríkal v dedine ani jeden kohút. Ale lepšie ako samotná Králička ho videl jej nebohý otec. Ten sa raz za mladi vracal od dievčat, čo robili okolo ľanu. Už bola noc, keď si vykračoval po chodníku okolo Bystrice. Ako sa blížil k lavici prevesenej ponad rieku, jasne viadal, že na nej ktosi sedí. A voda sa valila ponad neho, lebo celý deň lialo.

„Ech, to nebude nič dobré, keď takto vysedúva neskoro do noci. A ešte na lavičke pri takejto vode!“ pomyslel si Králik. Vtom vidí, ako sa to čudo zrazu pohlo.

„Beda, prebeda, kto môže tadiaľto chodiť, keď všetci ľudia spia? Vari len

nechce chytať ryby v takejto mútňave?“ Čo mohol iné robiť, ako chytrou īť ďalej, ale čudo už bolo pri ňom. Okolo nôh mu pobehúva a ako ho vytíska, tak ho vytíska z chodníka rovno do rieky. Králik sa však držal svojej cesty, za nič na svete by teraz z nej nevybočil. Taktôto vedno kráčali ďalej až k Labudovmu záhonu. Vtom sa pred ním zabelela hŕba skál. Vtedy sa Králik chytil rozumu a zastrájal sa:

„Chytím jednu z nich a tresknem ju do neho, že sa mu naskutku rozmrví na chrbte.“

Už-už sa chcel zohnúť, ale kdeže! Zrazu celý zdrevnenel, nohy ho nechce-li posluchať a skrčíť sa - ani pomyslieť! Ani len spod nôh nevládal zdvihnut kameň. Vtom mu prebehlo myslou:

„To nebude nikto iný ako utopenec!“ A vraj sa ani nemýlil. Ešte šťastie, že mu dalo kráčať, ba aj pobehnúť, len nie a nie sa zohnúť. Taktôto došiel až k jednému šípu, kde bol žlab. Zastal pred ním a rozhodol sa, že ďalej nepôjde.

Utopenec naď vtedy mrzko zagánil a potom zrazu člup! Skočil z brehu rovno do najväčšej vody, tak ako bol oblečený.

Králik sa zaradoval a zašepkal:

„Dobre, že si sa hodil. Teraz ti utečiem, kde sa mi zachce ...“ Ale z očí sa mu ani potom načisto nestratil. Keď o chvíli dobehol k inej lavici, že

po nej prejde na druhú stranu, krížom cez ňu ležalo velikánske psisko. Čupelo a nepohlo sa. Najprv si Králik mysel, že je z dediny a že ušlo dakomu z dvora. Zavolal naň, ako sa volá na psov v Klubine:

„Čiba! Čiba na!“ Psisko nič, len čumelo prevesené krížom cez lavičku.

Králik už nemohol vydržať, aby neskríkol ako každý človek, keď sa mu žiada dačo nasilu odohnať. V tú chvíľu pes skočil na nohy a vyhodil sa mu na chrbát, ani sa obrátiť nastačil. Objal ho prednými labami, sfaby ho chcel hrdúsiť. Ale potvora ho nestískala, ani nedriapala, ba ani zuby sa neopovážila doňho zatať. Len ho znova fahala rovno do vody.

„Hí, ved je to znova on, ten istý utopenec! Na psisko sa premenil. Beda mi, teraz ma už istotne premôže i dogniavi!“

Do Králika však vošla taká zlosť, že mu ktosi pre nič za nič nedá v noci po koj. Začal sa so psom pasovať. Chytil ho jednou rukou za srsť, odtrhol od seba, rozohnal sa a psisko šmaril do vody ako vechef. Ešte začul, ako sa voda rozčlapla.

„Ked ešte raz vyjde z vody, už mi život nedaruje,“ pomyslel si Králik a začal rýchlo hútať, ako sa vodníka celkom zbavit.

Utopenec sa mu znova pripliel do cestky. Ked Králik takmer nevedomky vložil ruku do kapsy, našiel v nej kôrku chleba. Zaradoval sa, že ju môže hodit tomu zloduchovi. A hned aj tak urobil. Spakruky ju hodil za utopencom a začal naňho:

„Tvoja je... A teraz sa mi už straf z očí! Nemám ti viac čo dat.“

Utopenec ju schmatol a znova člapol kdesi do hlbočiny. Viac ho Králik nevidel, ani sa s ním už nestrelol.

V tú noc došiel domov polomŕtvy, do rána nemohol zaspáť, čo mu tá obluda jednostaj behala pred očami. Aj srdce sa nie a nie utíšíť, nikdy mu tak nebilo ako v tú noc.

Ked porozprával ľudom, čo sa mu v noci prihodilo, kdekoľ sa zlakol. Viačerí mu povedali, že mal šťastie, keď tomu utopencovi vybírdol priamo z hrsti. Mohol vraj veľmi zle pochodiť. Preto sa ľudia báli tých potvor vo vode.

(Z knihy: A. Habouštiak: Janošíkova studnička, Košice 1980)

NA DUNAJI ŠATKY PRALA

2. Počkaj, milý, dohoním ťa,
mám sto zlatých, vymením ťa.
Vymeniť ma nedajú,
tvrdko k vojsku čakajú.

3. Keby ja bol sprostý vojak,
to by bolo všetko inak,
ale že som kapitán,
k regimentu veľký pán.

4. Príd sa, milá, príd sa dívať,
keď mi budú šaty merať;
šaty merať, merati,
príd sa, milá, dívati.

5. Príd sa, milá, príd sa dívať,
keď mi budú vlásky strihať;
vlásky strihať, strihati,
príd sa, milá, dívati.

MÁRIARÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ

NAŠA MAT

Slnko už zapadá
za kopec holý,
naša mať od rána
pracuje v poli.

ČO JE TO?

Kotúla sa, kotúľa,
pod posteľ sa zatúla.
Nájdi si ju ešte dnes,
ináč kabát nezapneš.
(akčibmoG)

Nože, deti, uhádnite,
čo to svieti, keď vy spíte.
Čo je to za dukát zlatý,
ktorý cez deň svetlo stratí.
(caiseM)

Dvakrát dve nohy má,
predsa je chromý.
Neprejde ani krok
za celý dlhý rok.
(lôtS)

Vždy sa smeje,
vždy sa cerí,
zuby má jak dravé zvery,

Statky sa vrátili
z ďalekej paše,
naša mať ešte si
rukávy kaše.

Obslúži, nakŕmi
detváky hladné.
Neviete, kedy si
naša mať sadne?

a prehryzie velikánske koleno - poleno.
(alíP)

Velikánske bruško,
na tom brušku uško.
A v tom brušku kávička,
hádaj, Janko, Anička.
(kečnrH)

Čierne zrno, biela roľa,
múdra hlava, čo ju siala.
(ahinK)

Na horách bývam, lovec nie som.
Po bralách lietam, orol nie som.
Nijakú reč nerozumiem
a predsa všetky viem.
(anevzO)

Utkala som závoj sivý,
zahalím doň hory, nivy.
Spadli z neba zlaté snopy,
po závoji ani stopy.
(ečúl énčenls a almH)

VESELO SO ŽIVOTOM

Babička prišla na návštevu k vnučke do mesta a vyšla zadýchčaná na desiate poschodie.

- Babi, prečo si nešla výťahom?
- Ved by som sa aj odviezla, ale bolo v ňom napísané, že je pre tri osoby, a ja som bola sama.

* * *

- Fero, kam sa tak ponáhľaš?
- Domov. Vraciam sa zo silvestrovskej zábavy.
- Netáraj, ved je máj.
- No vidíš. Ponáhľam sa a ty ma ešte zdržuješ.

* * *

- Pán hlavný, čo sa to, prosím vás, v tom mojom šálalte hýbe?!

- Vy ste nikdy nepočuli o vitamínoch?

* * *

Jožko hovorí Ferovi:

- Vieš si predstaviť, čo všetko ten Jano zje? Včera vravel, že si kúpil lyžicu na topánky...

GORAZD ZVONICKÝ TATRANSKÝ POTOK

Je dobrý, bo je synom skál.
Je krásny, bo je kľukatý,
a cvendží, bo mu Pán Boh dal
nie vodu, ale dukáty.

Je verný ako zrkadlo.
Zabudol som v ňom svoju tvár,
pred ktorou slnko zapadlo
a vznikli barikády chmára.

Je čistý, bo sa prebíja
cez úkly a tieňavy,
rozkvitá pri ňom šalvia
a zo smútka ma uzdráví.

Ako ten jeho svätý tok,
aj národ z tmy sa prebije,
ale kto vytlačí mu mok
na rany z kvetu šalvie?

Tentoraz bude
vašou úlohou predsta-
vený obrázok pekne
vymaľovať. Najkrajšie
maľby odmeníme slo-
venskými knihami. Z
posledných prác knihy
vyžrebovali: Michal
Król z Kacvín, Jakub
Kalata z Krempáč a
Anna Bryjová z
Vyšných Lápš.

MAĽUJTE S NAMI

MÚČNIK NA ROZLÚČKU

Svojho času si vymyslel, že po každom víťazstve na majstrovstvách sveta alebo na Zimných olympijských hrách ponukne novinárov vlastnoručne upečeným múčnikom a čerešňovým likérom. Pred niekoľkými týždňami (29. marca) priniesol Björn DA-EHLIE - o ktorom je dnes reč - do Múzea lyžiarstva v Holmenkollene pri Osle obrovský múčnik a niekoľko fliaš sladkého červeného likéru. Postavil všetko pred novinárm a so smútkom povedal: *- To je najväčší múčnik, aký som v živote upiekol. A posledný!* Takto slávny nórsky bežec zavŕšil svoju prebohatú lyžiarsku kariéru.

O tom, že jeho chrbtica neznesie namáhavý tréning a časte štarty, sa hovorilo už dva roky. Problémy sa začali vtedy, keď raz počas tréningoveho behu na kolieskových korčuliach spadol na zem a poškodil si dva stavce. Operácia v r. 1999 mu sice trochu pomohla, ale pre Daehlieho to trochu bolo málo. Nemohol už startovať, aby vyhral.

Narodil sa 19. júna pred 34 rokmi. Od malíčka sa mu zapáčili behy, lebo všetci okolo neho radi behali, v tom aj jeho rodičia a príbuzní. Bolo to veľmi prirodzené, tak ako sú v Nórsku prirodzené napr. nedelňajšie vychádzky na lyžiach do lesa. Budúci majster lyžiarskych behov mal obrovský talent, ale ho navonok neprejavoval. Ako 15-ročný začal pravidelne trénovať, ale ani potom sa ničím zvláštnym nevyznamenal. Nevyhral a ani raz nevybojoval napr. titul juniorského majstra Nórsku. Rovesníci mužneli, no on akoby stál na mieste. Až keď zavŕšil 19 rokov, tréneri si zrazu všimli, že aj on rastie a z roka na rok behá rýchlejšie,

čo uznali za veľmi sľubné. Tak sa Björn dostal do národného mužstva.

Behy na lyžiach znamenajú pre Nórov oveľa viac ako šport. Členovia národného mužstva mohli teda počítať s veľkou podporou sponzorov, zbožňujúcich bežecké tradície, a venovali sa len tréningu. Preto aj Björn neukončil žiadnu poriadnu školu. Šport mu však vynahradil nedostatok vzdelania. V r. 1988 sa prvýkrát zúčastnil Zimných olympijských hier, ale len ako náhradník. Ani raz neštartoval, ale videl zblízka olympijské súťaženie a už vtedy vedel, že pre olympijské zlato možno obetať veľa. S týmto vedomím začal štartovať v pretekoch o Svetový pohár a už o rok neskôr, v Salt Lake City, zaznamenal prvé víťazstvo.

O tréningoch B. Daehlieho sa rozprávajú legendy. Aj on k tomu doložil svoje, keď vo svojej autobiografii napísal, že keď nórská vláda odmenila skupinu lyžiarov za ich úspechy na ZOH v Albertville a poslala ich na Havajské ostrovy, on zostal doma a v tom čase pokračoval v tréningu za polárnym kruhom. Každý rok prebehol priemerne vyše 10 tisíc km. Kvôli úspore času a peňazí behal v osobitných miestnostiach so zriedeným vzduchom. Trénoval dokonca aj počas rekreačných plavieb na luxusnej jachte po Karibskom mori. Vstával skoro ráno a niekolko hodín behal po palube. Napriek častým kontrolám nikdy už nezistili používanie nedovolených prostriedkov. V celi obyčajne padal vysilený na zem a na niekolko chvíľ strácal kontakt so svetom. Behal až po hraniču krajného vyčerpania, len aby zvíťazil. *- Potom ma môžu zniest hoci aj na nosidlách* - hovorieval.

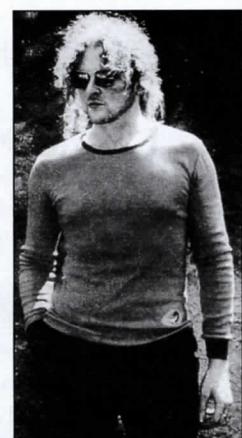
Na ZOH v Salt Lake City v r. 2002 mal Daehlie zvíťaziť poslednýkrát, žiaľ spomínané zranenie zmenilo jeho plány. Ostatne za všetky tie roky B. Daehlie aj tak získal takmer všetko, čo sa v športe dalo získať. Jeho bilancia úspechov je skutočne úctyhodná: 12 olympijských medailí (9 v súťaži jednotlivcov, 3 v družstvách), v tom 8 zlatých, 9 titulov majstra sveta, no a 46 víťazných behov v súťaži o Svetový pohár, ktorý - nota bene - vybojoval 6 razy. To sa ešte nikomu nepodarilo. Nôri mu niekedy zazlievali, že nerád štartoval na domácich majstrovstvách a na ZOH v Nagane nešiel spolu s ostatnými reprezentantmi, ale letel súkromným lietadlom nórskeho miliardára K. I. Roekka, ale keď mali hlasovať na najlepšieho nórskeho lyžiarskeho bežca všetkých čias, takmer všetci odovzdali svoj hlas jemu. Asi oprávnené. (jš)

Hviezdy svetovej estrády SIMPLY RED

Koby sme si premietli v myší najznámejšie hviezdy svetových estrád, iste by sme nadobili na viaceré skupiny či kapely, ktoré sa skladajú z lídra a... iba lídra. Práve k takým kapelám patrí nepochybne aj Simply Red. Keď sa spomína tento názov, každému sa pred očami vynorí obraz červenovlasého frontmana Micka Hucknalla a... nikoho viac. Je to sice zaujímavé, ale nikoho nešokuje, Mick je totiž dušou, srdcom a umom kapely Simply Red, no a neobvykle sugestívnu osobnosťou. Hoci ostatní hudobníci tohto tímu sú v jeho tieni, všetci si nepochybne zaslúžia na meno britskej kapely číslo jeden.

Kapela, ktorú založil M. Hucknall, začala pôsobiť na začiatku osmdesiatych rokov. Spočiatku hrala v rôznych zábavných podnikoch a kluboch, až si ju napokon všimli hudobní producenti a navrhli jej stálu spoluprácu. V r. 1985 nahrala prvý album *Picture Book*, ktorý sa napriek tomu, že Simply Red ešte nebola známa, rýchlo rozpredal. Nasledovali ďalšie platne: *Man And Women* (1987), *A New Flame* (1989), potom azda jej najslávnejší album *Stars* (1991), ktorý sa v deväťdesiatych rokoch stal navyhľadávanejšou platňou na britských ostrovoch. Len v samotnej Veľkej Británii ho kúpilo 6 miliónov milovníkov hudby. Z ďalších nahrávok treba spomenúť ešte albumy *Life* (1995) a *Blue* (1998), ktoré sice vyšli v menšom náklade, ale sa tiež tešili veľkej obľube. V minulom roku kapela Simply Red navrhla po-

slucháčom niečo celkom nové - nahrala album so záhadným titulom *Love And The Russian Winter* (Láska a ruská zima), ktorý, na rozdiel od ich predošlých platní, obsahuje štýlovo veľmi rôznorodú hudbu - od punk rocka, reggae a moderného džezu až po techno, trans a rave. Napriek počiatocným obavám sa album (hoci má vysoký náklad) už celkom rozpredal. Čakáme na nový. (jš)

NA MALÉ STOLÍKY

Dnes vám chceme predstaviť model neveľkej, ale veľmi zaujímavej kruhovej prikrývky s filetovým vzorom na malý stolík, ktorú si celkom ľahko môžete uháčkovať sami. Pozoruhodné na tejto prikrývke je to, že autorka šikovne využila a zdôraznila miesta rozširovania kruhu ako pekný ozdobný prvk. V strede každej osminky prikrývky vyrastá kvietok, v súvislosti s čím sa lem skladá už iba z jemných vejárikov. Celá práca má - dalo by sa povedať - nádych starých dobrých čias.

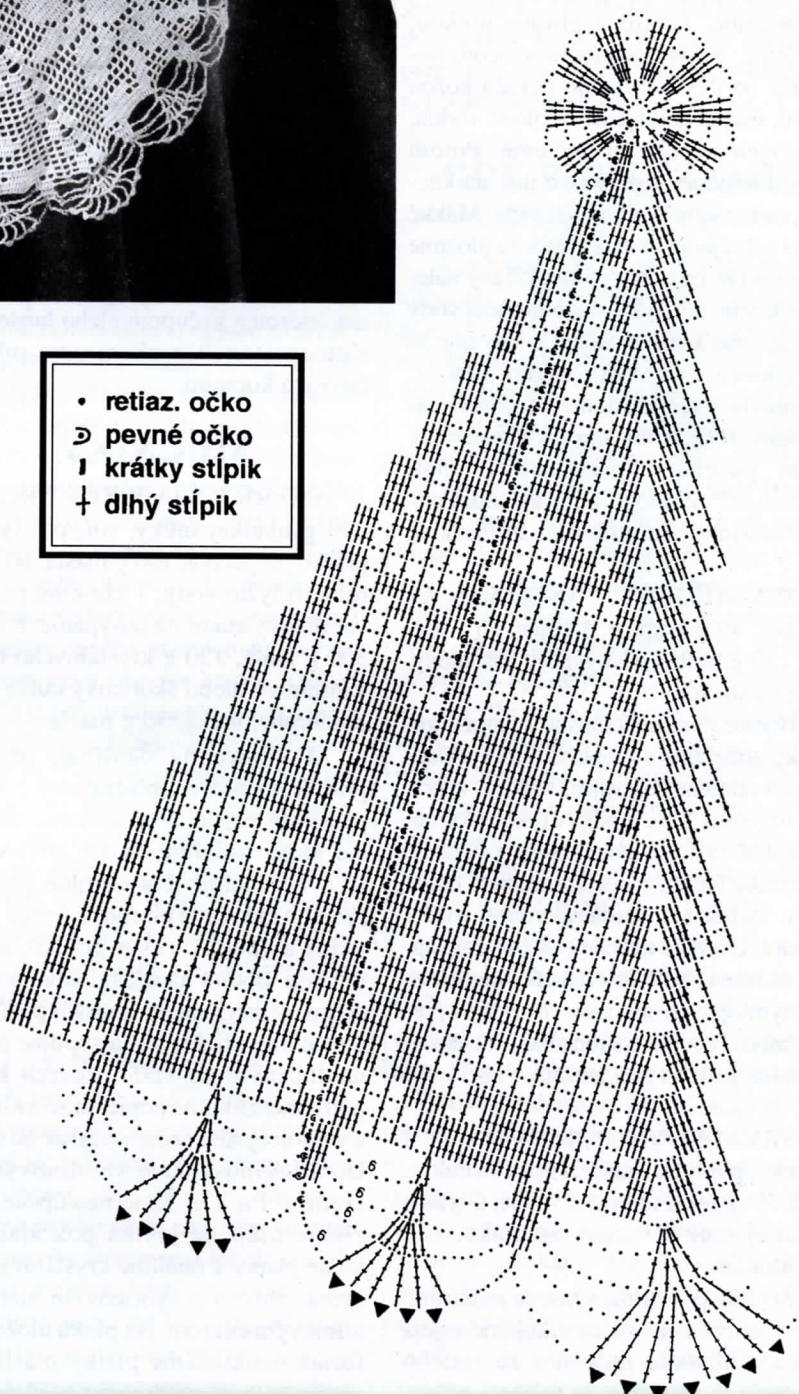
Rozmer: priemer 53 cm.

Materiál: háčkovacia piesková priadza č. 60, háčik č. 10

Postup práce: Háčkujeme presne podľa nakreslenej predlohy, ktorú uvádzame dole. Retiazku z 12 očiek uzavrieme do kruhu pevným očkom. Vzor háčkujeme z lícejnej strany. Nový riadok začíname retiazkovými očkami a uzatvárame pevným očkom. Prikrývku potom obháčkujeme vejárikmi. Hotovú prikrývku nakoniec preperieme, mierne naškrobíme a - aby bola rovná - s pomocou špendlíkov vypneme.

(Podľa Dorky č. 1/99)

- retiaz. očko
- ▷ pevné očko
- I krátky stípk
- + dlhý stípk

ČO NA OBED?

PLNENÝ BÔČIK. 750 g bravčového bôčika, soľ, rasca, 20 g masla. *Plnka:* 40 g masla, 3 vajcia, 100 g strúhanky navlhčenej v 1 dl mlieka, soľ, zelená petržlenová vňať, trochu citrónovej kôry, asi 80 g strúhanky.

Bôčik umyjeme, zbavíme kostí a spravíme doň otvor. Vnútri i na povrchu ho osolíme, vnútro naplníme plnkou, zošíjeme, posypeme trochu rascou, položíme na 2-3 drievka do pekáča kožou nadol, trocha podlejeme horúcou vodou, prikryjeme a chvíľu pečieme. Potom mäso obrátime, kožu nakrojíme na kocky, potrieme maslom a upečieme. Mäkké mäso pokrájame na tenké plátky a uložíme na misu. Do prvejmi mastnej šlaviny nalejeme trocha polievky alebo horúcej vody a podávame k mäsu. Bôčik podávame so zemiakmi a hlávkovým šalátom. *Plnka:* do masla vymiešaného so soľou zamiešame žltky, strúhanku navlhčenú mliekom, posekanú petržlenovú vňať, postrúhanú citrónovú kôru a zláhka priemiešame tuhý sneh so suchou strúhankou.

ZEMIAKOVÉ ŠÚLANCE. 500 g zemiakov, 80 g krupice, 1 vajce, 30 g mäsla, 130 g hrubej múky, 80 g strúhanky, 50 g masti, soľ.

Horúce uvarené, olúpané a pretreté zemiaky zmiešame s krupicou. Do vychladnutých pridáme soľ, vajce, múku a vypracujeme cesto. Z cesta najprv rukou sformujeme dlhé valčeky, ktoré potom pokrájame na menšie kúsky, z ktorých urobíme hrubé šišky. Varíme ich v osolenej vriacej vode 4 minúty. Uvarené necháme dobre odkvapkať, dám na pekáč do strúhanky, ktorú sme predtým oprážili na masti do zlata a premiešame. Posypané strúhankou a cukrom môžeme podávať ako múčnik.

SRVÁTKOVÁ POLIEVKA. 1 l svätoky, pol lyžičky rasce, 1 lyžička cukru, 1,25 dl kyslej smotany, 2 vajcia, 2 lyžice hrubej múky, varené zemiaky, soľ, pažitka.

Srvátku prevaríme s rascou a cukrom. V kyslej smotane rozharkujeme vajcia spolu s hladkou múkou a za stáleho miešania ju zavaríme do vriacej svätoky.

Polievku tesne pred podávaním osolíme, posypeme posekanou pažitkou a vložíme do nej osobitne uvarené zemiaky.

ŠALÁTY

ANGLICKÝ ŠALÁT. 100 g hrubej bielej fazule, 2 kocky cukru, 250 g zemiakov, 1 veľké jablko, 2 kyslé uhorky, 1 cibuľa, polovica zeleru, 1-2 mrkví, 50 g ementálskeho syra, 1 lyžica octu, citrónová šlava, 100 g majonézy, 2 lyžice kečupu alebo hustej kyslej smotany, čierne korenie.

Fazuľu deň pred prípravou namočíme do vody a na druhý deň ju uvaríme v osolenej vode s trochou cukru do mäkkia. Uvarenú necháme ešte chvíľu močiť, potom ju precedíme, pridáme uvarené, olúpané, ešte teplé zemiaky pokrájané na kocky, jablko, kyslé uhorky, cibuľu, uvarený zeler, mrkvu (všetko pokrájame nadrobno) a postrúhaný ementálsky syr. Zmes premiešame, pokvapkáme octom a citrónovou šlavou, zalejeme hustou majonézou a kečupom alebo hustou kyslou smotanou a okoreníme mletým čiernym korením.

MÚČNIKY

AMERICKÝ JABLKOVÝ KOLÁČ. 240 g hladkej múky, soľ, pol lyžičky prášku do pečiva, 100 g masla, 60 g tvarohu, 6 lyžíc vody, 1 žltok na potretie, vanilínový cukor na posypanie. *Plnka:* 500 g jablk, 120 g kryštálového cukru, vanilínový alebo škoricový cukor, 30 g polohrubej múky, 30 g masla.

Múku trocha osolíme, pridáme prášok do pečiva, postrúhaný tvaroh a posekané maslo. Vypracujeme tuhé cesto, ktoré rozdelíme na dva rovnaké dieľy a vyvalíkáme dva okrúhle posúchy. Jedným vyložíme plechovú formu až cez okraj a spodok cesta popicháme vidličkou. Potom na cesto dáme jablkovú plnku, prikryjeme ju druhým posúchom a na okraji obidve cestá spojíme prstom navlhčeným vo vode. Povrch koláča potrieme žltkom, popicháme vidličkou a v horúcej rúre pečieme 50 až 60 minút. Upečený posypeme vanilínovým cukrom. *Plnka:* letné neolúpané alebo zimné olúpané jablká pokrájame na tenké plátky a obalíme kryštálovým cukrom, múkou a škoricovým alebo vanilínovým cukrom. Na plnku uloženú vo forme poukladáme plátky masla a až potom zakryjeme druhým posúchom.

SALMONELOZA
OWIEC

W ostatnich latach wiele się mówi o tych bakteriach z uwagi na dość częste ich występowanie oraz bardzo częste masowe zatrucia u ludzi. U owiec powodują masowe zakażenia jelit oraz całego ustroju. Zakażenie następuje z reguły przez przewód pokarmowy wskutek przyjmowania pokarmu zakażonego wspomnianymi drobnoustrojami. Zarazek wtargnąłszy do organizmu atakuje przede wszystkim błonę śluzową trawieńca i jelit cienkich. Rozwojowi choroby sprzyja słabe odżywianie, długie transporty, lub niedobór witamin. Choroba może łatwo być rozwlekczona wśród zdrowych sztuk na gospodarstwie przy różnych okazjach - nawet przez chore dzieci. Zrodłem zakażenia mogą też być inne zwierzęta, szczególnie myszy i szczerzy.

Okres wylegania choroby jest krótki, 2-3 dni. Początkowo zwierzę wykazuje nieznaczne podwyższenie ciepłoty, obrzęk oraz zaczernienie błony śluzowej spojówek, przyspieszenie tężna, osłabienie oddechu, zmniejszoną chęć do jedzenia, napięte i bolesne powłoki brzuszne, kał płynny aż do wodnistego, często zmieszany z krwią. Po pewnym czasie zwierzę już przeważnie tylko leży, ma trudności przy wstawaniu i chwiejny chód. Następuje silne wychudzenie, wypadanie wełny i wreszcie śmierć po kilku lub kilkunastu dniach choroby. Czasami jednak po kilku tygodniach następuje przełamanie choroby i może dojść do wyzdrowienia. Ze strony takich sztuk grozi jednak zjawisko nosicielstwa i stałego rozsiewu zarazka wśród stada.

Przy uboju chorych sztuk widać, że błona śluzowa trawieńca i jelita cienkiego jest przekrwiona, czasami ciemnoczerwona, obrzękła. Rokowanie przy tej chorobie jest na ogół niekorzystne. W leczeniu można podawać sulfamidy - sulfoguanidynę. Leczenie jedna uważa się za mało wskazane, gdyż zwierzęta przez długi okres czasu mogą pozostać nosicielami i siewcami zarazków. Dlatego też najważniejszym jest tu zapobieganie. Na podstawie badań krwi można

stwierdzić, które sztuki są nosicielami zarazka i te należy usunąć z hodowli. Podstawowym warunkiem zapobiegania jest chów w warunkach higienicznych. Miejsca, w których przebywały chore owce, muszą być poddane gruntownemu odkażeniu. Jagnięta pochodzące od owiec zakażonych powinny być karmione sztucznie.

ŚWIERZB ŚWIŃ

Chorobę tę wywołują małeńkie owady - świerzbowce, które żyją w wierzchniej warstwie skóry głowy, szczególnie wokół oczu, uszu, ponadto na grzbiecie, bokach tułowia i po wewnętrznej stronie ud. Czasem świerzbowce żerują na całej skórze. Najczęściej atakują świnie porośnięte gęstą szczeciną. Owady te w powierzchniowej warstwie skóry składają jaja, z których po 48 godzinach wylęgają się młodociane postacie świerzbowca. Po 2-3 tygodniach dojrzewają i stają się zdolne do składania jaj. Poza skórą zwierzęcia, na otaczających przedmiotach, owady żyją do 19 dni. Świnie zdrowe zarażają się świerzem przed we wszystkim przez bezpośrednie zetknięcie się z chorymi, z przedmiotami służącymi do ich oporządzania oraz przez zakażoną ściółkę. Świerzbowce wywołują silne swędzenie skóry. U chorych sztuk można zauważać na skórze suche, podobne do otrąb łuski oraz wypadanie szczeciny. Tworzą się szaro-białe strupki, które wskutek zanieczyszczenia przyjmują zabarwienie brązowe. Chora skóra stopniowo grubieje i fałduje się, między fałdami powstają małe ranki. Choroba rozwija się powoli. W wypadku cięższych zachowań zwierzęta chudną a nawet padają. U świń dorosłych, oprócz świerzu na skórze tułowia, bywa także świerzb uszu. Wewnątrz ucha tworzą się wówczas ciastowate, zółtobrązowe czopy.

Po stwierdzeniu choroby należy przede wszystkim oddzielić chore sztuki od zdrowych oraz przeprowadzić dokładne czyszczenie i odkażenie chlewa oraz przedmiotów służących do obsługi. Świnie zdrowe, które stykają się z zarażonymi, należy obmyć wodnym roztworem kreoliny (1 szklanka na 10 l wody) i umieścić w odkażonych kojach. Świerzb leczy się specjalnymi maskami, otrzymanymi w lecznicy. (js)

PRAWNIK

FUNDUSZ ALIMENTACYJNY

Gdy ojciec dziecka (np. były mąż lub ojciec nie będący w związku małżeńskim z matką dziecka) po zasadzeniu alimentów uchyla się od ich płacenia, należy się zwrócić najpierw do komornika. Podejmie on odpowiednie działania w celu wyegzekwowania zasądzonej pieniędzy. Może np. zająć część zarobków ojca, co połączone jest z obowiązkiem przekazywania ich (np. pocztą) przez zakład pracy osobie upoważnionej. Jeśli ojciec dziecka nie pracuje, komornik może zająć i sprzedać rzeczy należące do zobowiązaneego. Jeśli jednak i to nie pomoże, należy się zwrócić z wnioskiem o zapłatę zasądzonej świadczeń do tzw. Funduszu Alimentacyjnego. Wniosek składa się przez urząd komornika. Wyda on osobie zainteresowanej bardzo szczegółowy formularz, który należy wypełnić i dołączyć do niego odpowiednie dokumenty: odpis wyroku zasadzającego alimenty, oświadczenie o nieskuteczności przeprowadzonej egzekucji orazświadczenie o dochodach. Ostatni dokument jest o tyle ważny, że wypłata z Funduszu nastąpi tylko wtedy, gdy dochód na członka rodziny osoby uprawnionej nie przekracza 60% przeciętnego wynagrodzenia, czyli obecnie kwoty 1024 zł i 4 gr. Przepisy ustalają też górną granicę świadczeń z Funduszu na poziomie 512,10 zł. Gdyby jednak dochód na członka rodziny osoby uprawnionej wzrósł ponad wspomniane 60%, nie musi to oznaczać utraty świadczenia. Alimenti bowiem zostaną cofnięte dopiero w takiej sytuacji, gdy dochód ten zrównoważy lub przewyższy kwotę uzyskiwaną z funduszu.

EKS MISJA

Jeżeli toczy się przeciwko nam sprawa o eksmisję, to pamiętajmy o tym, że zmieniły się przepisy i przysługuje nam więcej uprawnień. I tak: w wyroku sąd powinien stwierdzić, czy przysługuje nam prawo do otrzymania lokalu socjalnego. Sąd z urzędu bada, czy mamy prawo do otrzymania takiego lokalu.. Bierze przy tym pod uwagę dotychczasowy sposób korzystania przez nas z lokalu a

również naszą sytuację materialną i rodzinną. Sąd zawsze przyzna prawo do otrzymania lokalu socjalnego następującym osobom: kobiecie w ciąży, małoletniemu, niepełnosprawnemu i ubewłasnowolnionemu, a także tym osobom, które wspólnie z nim mieszkają i sprawują nad nim opiekę. Gdy sąd w wyroku przyzna nam prawo do lokalu socjalnego, to również także nakaże wstrzymanie eksmisji do czasu, aż gmina znajdzie nam ów lokal socjalny. Z mieszkania nie możemy zostać wyeksmitowani aż do czasu złożenia nam przez gminę oferty zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego (Ust. z 15.12.2000 r. - Dz.U. nr 122, poz. 1317). Uwaga: Na lokale socjalne przeznaczone są mieszkania o obniżonej wartości użytkowej.

GDY PORĘCZAMY POŻYCZKĘ

Jeżeli ktoś nas poprosił o pożyczkę i chcemy w jakiś sposób zabezpieczyć pożyczcone pieniądze, możemy jako wierzyciel domagać się zawarcia tzw. umowy poręczenia. Umowa poręczenia zawierana jest z żyrantem. Znaczy to, że pożyczkobiorca powinien nam przedstawić kogoś (żyranta), kto - w razie gdyby on nie mógł spłacać dluwu - zrobi to za niego. A zatem żyrant ma za zadanie rzeczyć, że dług zostanie zwrócony. Gdy więc dłużnik nie zapłaci, to wówczas pożyczkę musi zwrócić żyrant. Potem żyrantowi będzie przysługiwał roszczenie do dłużnika o zwrot pożyczonej kwoty. W ostateczności może on, oczywiście, dochodzić zwrotu w sądzie. Umowy poręczenia zawierane są wówczas, gdy ktoś chce pożyczyć pieniądze np. z kasy zapomogowo-pożyczkowej działającej w firmie, w której on pracuje.

Co robić, gdy okazuje się, że dłużnik nie wywiązuje się z zobowiązania? Zasada zwrotu dluwu jest taka: gdy dłużnik zwieka z oddaniem pieniędzy, wtedy wierzyciel powinien o tym szybko zawiadomić poręczyciela (żyranta) i domagać się od niego spłaty dluwu. Jeżeli do umowy był wpisany punkt o odsetkach, związanych ze zwrotem pożyczki, to w takim przypadku pożyczka powinna zostać oddana z odpowiednio naliczonymi odsetkami. Ten obowiązek ciąży również na poręczycieli dłużnika - odpowiada on bowiem i za odsetki. Umowa poręczenia powinna zostać spisana na piśmie (Art. 876-887 kodeksu cywilnego).

HVIEZDY O NÁS**BRÍŽENCI (21.5.-2.6.)**

Mesiac plný zhonu a nerovnosti. Čaká ťa však aj mnoho nových dojmov a známostí so zaújmavými ľuďmi. Bolo by dobre, keby nové známosti trvali dlhšie, aj keď niekto blízky bude z tohto dôvodu žiarlivý, ale bezdôvodne. Snaž sa hneď na začiatku vysvetliť situáciu.

RAK (22.6.-23.7.)

Len vďaka svojej vytrvalosti a energii dosiahaňeš to, čo si si naplánoval. Nebude to ľahké, ale máš šance. Netraf dobrú náladu a nedaj sa odradiť drobnými prekážkami, veď pri pevnej vôle a troške šikovnosti dokážeš prekonať aj tie najväčšie problémy.

LEV (23.7.-23.8.)

Vyzerá na to, že nová známost, ktorú nadviažeš v najbližších dňoch, začne novú kapitolu v tvojom živote. Bud však objektívny a všetko si dobre premysli, či to stojí za to. Zdravie ti bude slúžiť, ba aj finančná situácia na najbližšie obdobie vyzerá veľmi slabne.

PANNA (24.8.-23.9.)

V práci pôjde všetko po starých zabehaných kolajach. Mal by si sa teraz sústrediť na súkromný život a rodinné otázky, ba aj nepriaznivú finančnú situáciu. Citové problémy sa vyriešia a stretnutie v širokom rodinnom kruhu bude veľmi vydarené.

VÉHY (24.9.-23.10.)

Na tvojom pracovisku sa začnú isté spory, ale aj búrlivé diskusie, ktoré však tentoraz budú výnimocne tvorivé. Začne sa tiež dobré obdobie v spoločenskom živote, plné zaújmavých stretnutí. Nájdeš čas aj na splnenie starých záväzkov a povinností.

ŠKORDIÓN (24.10.-22.11.)

Čaká ťa veľa nových dojmov, ale aj tém na zamyslenie. V práci sa ti vodí čoraz lepšie, a to aj napriek novým dodatocným úlohám, ktorých realizácia ti dá veľa spokojnosti. Príjemným prekvapením bude stretnutie s veľmi zaujímavou osobou, čo ti prinesie rad nových podnetov.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Celkom vydarený mesiac.

Na pracovisku začne ubúdať problémov a na druhej strane tvoja iniciatívnosť a energické konanie si získajú uznanie. V osobnom živote zmiznú všetky podozrenia i neistota, zato začnú stúpať výdavky. Pouvažuj, ako by si ich obmedzil.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Plná mobilizácia na všetkých frontoch. Ak si chceš udržať svoje postavenie, musíš obstat na nadchádzajúcej skúške a to bez pomoci priateľov a kolegov, ktorí nebudú mať pochopenie pre tvoje problémy. Potešiteľné je to, že tvoja finančná situácia sa koncom mesiaca výrazne zlepší.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Drobné neúspechy v práci značne oslabia tvoje sebavedomie. Čoskoro sa ti však naskytne dobrá príležitosť rehabilitovať sa. Čaká ťa veľmi milý večer v zábavnej spoločnosti priateľov, ktorí ti zlepší náladu. Nedaj si ju opäť pokaziť prechodnými finančnými ťažkosťami.

RUBY (19.2.-20.3.)

V poslednom období sa príliš koncentruješ na vlastných problémoch a nevidíš, čo sa deje okolo teba. Stretneš sa s výčitkami tvojich blízkych, ktorí predsa majú najväčšie právo na to, aby si im venoval aspoň trošku pozornosti. Pouvažuj o tom a venuj sa im viac, než doteraz.

BAREN (21.3.-20.4.)

Na pracovisku veľa zmien - organizačných a osobných, ktoré vyvolávajú konflikty medzi pracovníkmi. Zohráš hlavnú úlohu v zmierňovaní týchto konfliktov. V rodinnom kruhu vládne plná harmónia a pochopenie pre tvoje pracovné problémy. Máš sa teda o čo oprieť.

BÝK (21.4.-20.5.)

Ocitneš sa v kruhu osôb, ktorých spoločnosť bude pre teba veľmi milá. Snaž sa aj ty ukázať z tej najlepšej stránky. Náklonnosť nových známych ti môže veľmi pomôcť v riešení pracovných problémov, ba aj neľahkej finančnej situácie, v ktorej si sa prednedávnom ocitol. (js)

NAŠ TEST***Odkiaľ sa berie toľko zlosti?***

1. Lahko sa ťa zmocní netrpezlivosť?
2. Si presvedčený o prevahе sily nad logickými argumentmi?
3. Ťažko sa zdržíš hádky, keď s tebou niekto nesúhlasi?
4. Myslíš si, že ľudia ti závidia?
5. Robíš občas na zlosť iným?
6. Bývaš v určitých okolnostiach brutálny?
7. Rád čítaš detektívky a sleduješ horory?
8. Bývaš sarkastický a kritický, posmievaš sa iným?
9. Existuje niekto, koho nenávidíš?
10. Bývaš naciutúhačský?
11. Biješ deti, keď si to zaslúžia?
12. Pokladáš trest smrti v určitých prípadoch za oprávnený?
13. Nahneval si sa niekedy tak, že si zničil nejaký predmet?

Za každú odpoveď ÁNO si pripočítaj 5 bodov, za NIE nula bodov.

HODNOTENIE

0-20 bodov: Patríš k osobám, ktoré sú umiernené voči iným. Myslíš si, že je to lepší spôsob, než brutalita. Si ochotný veriť vo vnútorné hodnoty človeka, čiže dobrotu, rozhodujúcu o ľudskej civilizácii. Nedokážeš bez výhrad nakloniť iných na realizovanie svojich cieľov. Tvoje sebavládanie však často hraničí s neistotou a podriadením sa iným. Lahko sa môžeš stať objektom agresie z ich strany. Neplef si rozhodnosť s agresiou. Nedovoľ, aby ti iní šliapali po hlave.

25-65 bodov: Nedá sa poprieť, že máš skлон k vytváraniu agresívnych impulzov a strácaš nad nimi kontrolu. Tvoje slová, mimika a gesty často škodia iným a rania ich. Snád ani nevieš, že tzv. hovorenie pravdy do očí je u teba často len prejavom zlosti. Aj sklon zle sa vyjadrovať o iných, zvyšovať hlas a ostro argumentovať proti iným názorom sú jednoducho agresiou. Myslíš si, že je to konštruktívne? Pouvažuj o tom. Snád sa ti podarí nahradíť sarkazmus humorom. (js)

MENO VEŠTÍ

ERIKA ~ svetlé, šľachetné, hrdinské, úprimné a silné meno. Je to najčastejšie jedináčka, alebo pochádza z rodiny, v ktorej sú nanajvýš dve deti. Obyčajne jej sestra - staršia bud' mladšia - nevelmi pekná, menej schopná a trochu hysterická, je miláčikom Erikinej matky, dobrej, pracovitej, ale nie vždy spravodlivej ženy. Keď je Erika jedináčka, všetko je v poriadku.

Erika býva spravidla priemerne vysoká, štíhla, šikovná, múdra a má peknú, súmernú postavu. Je teda veľmi atraktívnu ženou. Má pekné čierne oči, husté tmavé vlasy, ktoré si češe jednoducho, bez väčších extravagancií, čo jej výborne sluší. Niekoľko majú Eriky slabšie zdravie, ale sú pritom statočné a duševne silné. Vždy z nich vyžaruje veľká vnútorná sila, hoci na prvý pohľad pôsobia dojomom jemných a slabých bytostí. Erika je spravidla ctižiadostivá, svedomitá, solídna, vo všetkom dôkladná, a pritom dobromyselná a optimistická, a to aj na-

priek istým, prechodným ťažkostiam. V spoločnosti nikdy neprejavuje svoje starosti. Učí sa dobre, končí najčastejšie vysokú školu a čoskoro získava vysokú funkciu. Ak má slabšie zdravie, končí iba strednú školu, ale napriek tomu je v práci oveľa lepšia, ako jej kolegyne. Realistka, niekedy aj romantička, ale ináč moderná žena, ktorá si však váži dobré tradície. Miluje umenie, poéziu, literatúru, hudbu a prírodu. Nenávidí grobianstvo, píjanstvo, vulgárnosť a chrapúnstvo. Dokonale sa vyzná v ľudoch a dokáže im povedať pravdu do očí, čo spravidla prijímajú bez protestu, lebo si ju vážia a sú do nej platonicky zaľúbení.

Erika je v práci bystrá, zodpovedná a znamenitá organizátorka. Veľmi dbá o svoj zovňajšok. Má rada kvalitné veci a vždy vyzerá elegantne, akoby práve vyšla z módneho salónu. Vydáva sa z lásky a veľmi rozumne. Jej manžel je dobrý a šľachetný človek, ktorý pre ňu urobí všetko. Mávajú 1-2 deti, obyčajne chlapcov, ktorí sa ponášajú na ňu. Je to skrátka dobrý, pekný, opravdivý človek. (jš)

- To je váha, ktorá ukazuje o desať kilogramov menej.

- Tak vy tvrdíte, že je to váš vzdielený príbuzný a on vrvá, že je váš brat.

- No áno, lenže ja som prvorodený a on je až dvanásť.

* * *

Škót ukazuje hosťovi svoj nový byt:

- ... a to je jedáleň. Môže v nej stolovať, nedajbože - dvanásť ľudí!

* * *

- Ach, to bola dnes hrozná noc. Nie a nie zaspal! A keď som konečne zaspal, snívalo sa mi, že som sa zobudil.

* * *

Na svadbe ohovárajú nevestu:

- Pozrite sa, aká je vychudnutá!

- Bodaj by nebola! Ved dva roky za ním behala, kým si ju vzal!

* * *

Pri prehliadke zámku hovorí sprivedca turistom:

- A tu, v modrom salóniku, zomrel knieža Ľudovít, posledný z rodu...

Zo skupiny turistov sa ozve nespokojný hlas:

- Vlani ste vraveli, že zomrel v prízemí!

- Áno, to je možné, - prisvedčil sprivedca, - ale v prízemí sa teraz maľuje...

* * *

Rozpráva niekto v spoločnosti:

- Časy sa menia. Moja matka sa ešte presne pamäta, ako ju otec po prvý raz pobelal a moja sestra už nevie, ako vyzeral jej prvý manžel.

* * *

Hosť opúšťa podradný hotel. V recepcii sa ho pýtajú:

- Tak ako ste sa vyspali?

- Ani sa nepýtajte, - hodí rukou hosť, - pripadal som si u vás ako dobrovoľný darca krvi.

* * *

Moja žena vrvá, že je veľmi zdravé jest surovú stravu.

- Moja tiež nerada varí.

* * *

Pozri sa, drahá, keď sa chceš so mnou hádať, počkaj, až tu nikto nebude!

- Ved tu nikto nie je!

- Ako to, že nie je? A ja som čo? Vzduch?!

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

Svadba, zúčastniť sa jej - skorý sobáš.

Svadobný závoj nosiť - twoje nádeje sa splnia.

Svedkom byť - pravda vyjde najavo.

Svah, hornaty - starosti; zelený - pokoj a spojnosť; zalesnený - čakajú ľa prekážky v práci.

Svetlo - radosť; vo veľkej vzdialenosťi - mŕš dobrých priateľov; zapalovať - nájdete to, čo si stratili; zhasnúť - twoje predavzatia sú nereálne; vidieť nieko zhasinať - zlé správy.

Sviecu vidieť - chráni si svoju nevinnosť; horieť vidieť - dostaneš pozvanie na zábavu; z bieleho vosku - za dobrú prácu dostane sa ti uznanie.

Svetnik s horiacimi sviečkami - radostná správa; bez sviečok - problémy, starosti.

Svokra vidieť - dosiahneš dobré výsledky.

Svokru vidieť - nájdete pomoc v núdzi.

Syn - veľká radosť.

Synovec - čaká ľa slávnosť u príbuzných.

Syr čerstvý vidieť - dobré zdravie; zapáčajúci - nemoc; krájat - daj si pozor na zdravie.

Šablu vidieť - si odvážny; ťařou - tvrdi si budeš raziť cestu životom; byť ťou ranený -

pred tebou starosti; ostro nabrúsená - twoje plány sa vydaria; tupú vidieť - márna námaha; prelomenú - niekto fa premôže; vytáhovať z pošvy - v boji musíš ustúpiť.

Šach hrať - mŕš dobré plány; učiť sa - robíš si zbytočné starosti.

Šálku vidieť - dosiahneš uznanie; pit z nej -

štastie v láske; rozbiť - musíš si niečo odrieknuť; kúpiť - pozvanie; krištáľová - budú si ľa

vážiť; dostať do daru - nájdete verného priateľa;

darovať - si vítaným hostom. (jš)

DLHŠÍ ŽIVOT. Je dôvod známe, že ženy žijú dlhšie, pretože ich príroda vyzbrojila hormónmi, ktoré ich chránia pred chorobami. Príroda sa k ženám zachovala veľkoryso, lebo sa musia starať o potomstvo. Najnovšia štúdia, v ktorej sa vedci zaoberali výskumom opíc, však priniesla prekvapujúci výsledok. Ak musel starostlivosť o potomstvo prebrať samček, napríklad preto, že samička zahynula (v laboratórnych podmienkach odobrali mláďatko samičke a zverili ho samčekovi) žil oveľa dlhšie než ostatní samčekovia. Vedci teraz uvažujú o tom, že obom rodičom by asi prospelo, keby sa striedavo starali o deti a takto si zabezpečili tvorbu dôležitých hormónov, ktoré chránia ľudský organizmus pred chorobami.

100 MILIÓNOV ZA PEPSI. Populárna speváčka Britney Spearsová nedávno podpísala atraktívnu zmluvu (na 5 rokov) so známym americkým koncernom Pepsi. Hoci obe strany mliečia na tému výšky honoráru, hovorí sa, že 19-ročná speváčka dostane za reklamovanie nápoju tejto značky sto miliónov dolárov! Predstavitelia koncernu počítajú s tým, že predaj Pepsi bude oveľa vyšší, ako keď tento nápoj reklamoval kráľ populárnej hudby Michael Jackson.

„SPOROVLIVÍ.“ Princezná Margaret a vojvoda Philip z Edinburghu, sestra a manžel anglickej kráľovnej Alžbety II., s veľkým rozruchom ohlásili, že použili svoje platobné karty, aby ušetrili britským poplatníkom - celkovú sumu v hodnote 100 dolárov. Je to však kvapka vody v mori, keďže sa všeobecne vie, že len kráľovské cesty stojí ročne okolo 42 miliónov dolárov.

STAROSTI ČERVENOVLÁSOK. Červenovlásky majú zvláštnu náchylnosť na kolísanie hmotnosti. Napríklad vojvodkyňa z Yorku Fergie má raz 58, onedlho zas 90 kíl. Ustavičný jojo efekt ju natoliko vyčerpáva, že často podlieha depresiám. Vedci na Humboldtovej univerzite v Berlíne zistili, že červenovlásky majú zmenený gén, ktorý riadi „výrobu“ hormónov potrebných na fungovanie metabolismu. Táto jeho mutácia je zodpovedná nielen za kolísanie hmotnosti, ale aj za krásnu farbu vlasov a porcelánovú pleť.

BORDEAUXSKÉ VÍNO V MOSKVE. Francúzsky filmový herec a komik Pierre Richard, hrdina filmu Veľký blondín s čiernom topánkou, je úspešný aj mimo filmového plátna. Podobne ako iný známy francúzsky herec Gérard Depardieu, aj on investoval do vinochradníctva. Majiteľ bordeauxskej vinice, na ktorú je nesmierne hrđý, sa vybral dokonca do Moskvy, aby so svojou produkciou oboznámi ruských konzumentov.

SVADBA PAULA McCARTNEYHO.

Svadba bývalého člena skupiny The Beatles Paula McCartneyho (59) a model-

ky Heather Millsovej (33) sa uskutoční v júni t.r. Ich známost sa začala potom, keď sa Paul otriasol po úmrtí svojej manželky Lindy, ktorá zomrela na rakovinu. Hoci dátum svadby chceli obaja udržať v tajnosti čo najdlhšie, celá vec nakoniec vyšla najavo, keď Heather odrieckla svoju účasť na júnovom charitatívnom podujatí. Vtedy už novomanželia budú tráviť svoje medové týždne na Jamajke. Na snímke: Paul a Heather.

PRINC WILLIAM A INTERNET.

Budúci následník anglického trónu princ William (na snímke) je často zamilovaný. Neraď už túžobne vzdychal za rôznymi speváčkami populárnej hudby a teraz svoj záujem zameral na modelku Lauren Bushovú, ktorá je neterou nového prezidenta USA George Busha ml. Mladí sa sice zatiaľ poznajú len z fotografií, ale skoro denne si posielajú nežné slovká prostredníctvom Internetu. Ich prvé rande sa má uskutočniť už v lete t.r.

LOKAJ ZLODEJOM? Bývalý lokaj kňažnej Diany Paul Burrell celých 9 rokov slúžil v Buckinghamskom paláci, kde organizoval harmonogram a termíny jej stretnutí, viedol finančnú dokumentáciu a stal sa dokonca blízkym dôverníkom kňažnej. Po jej smrti využil svoje poznatky na napísanie dvoch kníh o jej živote. Dnes je tento 42-ročný muž obvinený z krádeže cenností, ktorých hodnota dosahuje výšku niekolko miliónov dolárov. Po prehliadke bytu, ktorá trvala 12 hodín, ho Scotland Yard dal do väzby a už prvé vypočúvania Burrella potvrdili podozrenia. Na snímke: Paul Burrell a Diana. (pk)

TWIGGY A KOZMETIKY. Bývalá anglická modelka Twiggy (na snímke), ktorá sa v 60-tych rokoch ako prvá na svete ukázala v minisukni, je opäť slávna v svete módy. Tentoraz sa však legendárna modelka nemieni predvádzaf na výbehu, ale reklamuje vlastné kozmetické výrobky, ktoré nedávno uviedli do predaja na britskom trhu. Nové kozmetické výrobky boli v Londýne mimoriadne dobre prijaté, takže onedlho sa ukážu aj vo všetkých svetových módnich centrách.

V Hornej Zubrici

V Podvuku

BOŽIE MUKY NA ORAVE

V Chyžnom

Na Danielkach

Foto: P. Kollárik

Prebúdzanie jari v Podsklí. Foto: P. Kollárik

DRUKARNIA
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

*Zrealizujemy
Twoje
Pomysły i ...
nie zapłacisz wiele.*

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7
tel./fax (012) 634 11 27, 632 66 04

Oferujemy: jedno- i wielobarwne druki
wysokiej jakości do formatu A2, skład
komputerowy, kompleksowe opracowanie prac,
prace introligatorskie, wydawnictwa i inne

TSP
Towarzystwo Słowaków w Polsce

WYDAWNICTWO
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE
poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Slowacy w Polsce cz.I</i> , (rocznik), Kraków 1993	9,00 zł
Almanach, <i>Slowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	10,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Slowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	8,00 zł
Zbigniew Tobjański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	10,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	10,00 zł
H. Homza, St. A. Sroka, <i>Štúdie z dejín stredovekého Spiša</i> , Kraków 1998	11,00 zł
<i>Miejsce w zdarzeniu – antologia współczesnych opowiadań słowackich</i> , Kraków 1998	12,00 zł
Vlastimil Kovalčík, <i>Klucz Świata – wybór poezji</i> , Kraków 1998	13,00 zł
Pavol Országh Hviezdoslav, <i>Deti Prometeusa</i> , Kraków 1999	20,00 zł
<i>Slovakistika w Polsku – Zborník materiálov z 1. slovakistickej konferencie</i> , Warszawa–Kraków 1999	10,00 zł

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków

tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27

NIP: 676-01-12-788

nr konta: Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A.

III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100